

॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

रुतभिरा

आत्मनो हिताय जगतः सुभाय

ॐ

'योग' शिक्षा लावीओ, 'भिक्षु' जनी गुरुकार;
मुमुक्षु जरूर पाभशे, सौनो मुजमां भाग.

પૂ. બાપુ,

તથા ઘરના સર્વેને અમારા જય નારાયણ.

બાપુ ! તમને યાદ તો કરું છું. પ્રભુ કસોટી બહુ કરે છે.

દુઃખ સાથે તો કાંઈ નથી, માનીએ તો ઘણું છે. સંસાર જ દુઃખનું કારણ છે. એમાં છીએ એટલે નાની મોટી લહેર આવે; અઘડાય એટલે અસર થાય. પણ સમુદ્રમાં સીધા નથી. બેઠક ગુરુરૂપી નાવમાં છે એટલે સુખ દુઃખ આવતા ભાંગી નથી પડાતું. તે સમયે લાગે છે કે આમ કેમ થયું, પણ પછી તો કર્મના બંધન તો ભોગવે જ છૂટકો. જે થાય તે પ્રભુ સારા માટે જ કરે છે. કંઈ ને કંઈ ચાલ્યા જ કરે. ગુરુરૂપી નાવ છે અને પ્રભુની ભક્તિનાં હલેસાં છે એટલે કિનારે જરૂર પહોંચી જઈશું. પણ પુરુષાર્થ કરવો જ પડે, બેસી રહીયે તો ન ચાલે. ગુરુ રૂપી નાવમાં જે કમાન છે એની સૂચના મુજબ ધર્મના માર્ગે ચાલતાં કિનારે પહોંચીશું. પણ સમુદ્રની અંદરના તોફાનની માફક પોતાની અંદર જે વૃત્તિઓ છે તેની સામે યુદ્ધ આપીને સલામત રૂપે પહોંચાય. બાપુ! પરિસ્થિતિથી ભાગીએ તો શાંતિ ના મળે, સામનો કરે જ છૂટકો. અત્યારે ઘણી બધી એવી પરિસ્થિતિઓ છે. પ્રભુ એનો સામનો કરવાનું બળ આપે. હસીને સામનો કરીએ. સંસારમાં રહેતાં રહેતાં મન પ્રભુમાં જ રહે.

બાપુ ! આપણા સૌ નારાયણ - પરિવાળાને અમારા સૌના જયનારાયણ કહેજો.

આપના આશીર્વાદ રહે. મનમાં જે હતું તમને લખી દીધું. પણ એક વાત છે - પરિસ્થિતિથી હાર નથી માનવાની. પ્રભુનો એ પણ પ્રસાદ છે. બાપુ, તમારો સાથ સતત રહે એ પ્રાર્થના છે.

લી.

વિભૂતીના ભાવભર્યા
હરિઓમ્ - જયનારાયણ

હનુમાન જયંતી નિમિત્તે ઓમ્ પરિવારનો ઉત્સવ

સ્થળ : ૧, ભદ્રેશા એપાર્ટમેન્ટ,
અંકુર બસ સ્ટેન્ડ પાછળ, અંકુર,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૧૩.

સમય : સાંજ ૫ થી ૭

તારીખ : ૨૮-૪-૨૦૦૨ રવિવાર

(મહત્તમ્બરા એટલે અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું)
(બહુજનહિતાય-બહુજનસુખાય)
એપ્રિલ-મે-જૂન (ત્રિમાસિક)

VOL-XIII (2001-2002)

ISSUE-IV

માનદ્ તંત્રી - ભેષઠ વ્યાસ

મૌન દ્વારા પ્રાણવૃદ્ધિ અને પ્રાણવૃદ્ધિ દ્વારા આરોગ્યપ્રાપ્તિ

-યોગભિક્ષુ

જેમ સાચા ઉપવાસથી પેટને આરામ મળે છે તેમ સાચા મૌનથી મગજને આરામ મળે છે. ઓછામાં ઓછું અઠવાડિયામાં એક દિવસ તો મૌનવ્રત રાખવું જોઈએ. મૌનથી પ્રાણ-બેટરી ચાર્જ થાય છે; અર્થાત્ પ્રાણનો ખૂબ બચાવ થાય છે. શારીરિક અને માનસિક બીમારીઓ અને અનેક આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિઓ, યથાયોગ્ય પ્રાણના જથ્થાના અભાવે જ આવે છે. જે વ્યક્તિમાં જેમ જેમ પવિત્ર પ્રાણનો જથ્થો વધુ તેમ તેમ તે વ્યક્તિની પ્રતિભા વધુ, તેનામાં આકર્ષણ વધુ.

એક શબ્દ બોલતાં પહેલાં ઘણું વિચારવું પડે છે, શબ્દની પસંદગી માટે પણ મગજને ઘણો શ્રમ પડે છે. શબ્દનું ઉચ્ચારણ, એની પસંદગી, એક શબ્દની પાછળ બીજો, ત્રીજો, ચોથો અને અનેક શબ્દો; વિરામચિહ્નો વગેરે વાણીપ્રવાહરૂપે અસ્ખલિત વહેવા લાગે છે ત્યારે તેના ક્રમને છૂટો નથી પાડી શકાતો, પણ એ અખંડ ધારા-પ્રવાહના કારણે ઘણો પ્રાણ ક્ષય થતો હોય છે.

બોલતી વખતે મુખની અંદરનાં ઘણાં અંગ-ઉપાંગો કાર્યરત થાય છે ત્યારે જ વાણી બહાર પડી શકે

છે. બોલતી વખતે મન, મગજ, શરીર, પ્રાણ વગેરે ખૂબ જ પ્રમાણમાં વપરાય છે. તે બધાંની ક્ષતિપૂર્તિ કરવા માટે મૌનવ્રત અમોઘ જડીબુટ્ટી સમાન છે. આખા દિવસમાં સામાન્ય માણસને પણ ઘણું બધું બોલવાનું થતું હોય છે; અને તેથી ઘણી બધી શક્તિનો ક્ષય થાય છે. તે ક્ષયની પૂર્તિ મૌન દ્વારા જ થઈ શકે છે. મૌન દ્વારા શક્તિનો બચાવ કરીને મનુષ્ય ઘણા પ્રકારની ઉન્નતિ સાધી શકે છે. જેમનો બોલવાનો વ્યવસાય છે, તેમણે તો અવશ્ય મૌનનો લાભ લઈને શક્તિનો સંચય કરી લેવો જોઈએ.

મૌનના થોડા પ્રકારો પાડી શકાય: (૧) મુખથી બોલવું નહીં, કે કોઈપણ જાતના સંકેતોથી પણ વાત ન કરવી. (૨) ફક્ત હાથના ઇશારેથી કે લખીને જ વાત કરવી. (૩) કંઠથી ઉચ્ચાર ન નીકળે, પણ હોઠથી જ વાત કરવી. (૪) અમુક ફૂટ દૂર સુધી જ અવાજ જાય એટલું ધીમું બોલવું વગેરે. પહેલા પ્રકારમાં વધુમાં વધુ શક્તિનો-પ્રાણનો બચાવ થાય છે.

વાણીના પણ ચાર પ્રકાર માનવામાં આવે છે

- પરા, પશ્યન્તિ, મધ્યમા અને વૈખરી. આપણા વિચારો એટલી સૂક્ષ્મતર-તમ ભૂમિકામાં હોય કે જેની નોંધ આપણે પોતે પણ ન લઈ શકતા હોઈએ ત્યારે તે પરા વાણી છે. એ સૂક્ષ્મતમ વિચારો એટલી સ્થૂળ ભૂમિકામાં આવે કે જેથી આપણે તેની ઝાંખી-ઝાંખી ઝાંકી કરી શકીએ ત્યારે તે પશ્યન્તિ વાણી કહેવાય. પશ્યન્તિ વાણીને સ્પષ્ટ સંકલ્પો-વિકલ્પો સ્વરૂપે આપણે જ્યારે અનુભવી શકીએ ત્યારે તે મધ્યમા વાણીનું નામ ધારણ કરે છે, અને જ્યારે તે મધ્યમા વાણી મુખ દ્વારા, શબ્દો અને વાક્યો સ્વરૂપે બહાર વિખરાઈ જાય ત્યારે તેને જ વૈખરી વાણીનું નામ અપાય છે. બીજસ્વરૂપે રહેલા પરાવિચારોને આપણે પોતે પણ નથી અનુભવી શકતા. તે જ્યારે પશ્યન્તિ અને મધ્યમાનું રૂપ ધારણ કરે છે ત્યારે આપણે તેની અનુભૂતિ કરી શકીએ છીએ, પણ જ્યારે તે વૈખરીનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને બહાર આકાશમાં વિખરાઈ-વેરાઈ-ફેલાઈ જાય છે ત્યારે તેને સાંભળનારાં સૌ પણ અનુભવી શકે છે. વૈખરી, મધ્યમા, પશ્યન્તિ અને પરા-વાણીનું મૌન અનુક્રમે એક એકથી ચડિયાતું છે. પશ્યન્તિ વાણીના મૌનથી વ્યષ્ટિ-પ્રાણ-જગતમાં અને પરા-વાણીના મૌનથી સમષ્ટિ-પ્રાણ-જગતમાં હલચલ મચાવી શકાય છે. પરા-પશ્યન્તિના મૌનધારક સાધક પાસે પ્રાણનો જથ્થો એટલા વિપુલ પ્રમાણમાં હોય છે કે તે, તે જથ્થામાંથી અન્યોને પણ થોડો પ્રાણ આપીને સહાય કરી શકે છે.

વૈખરી વાણીનું મૌન સૌ માટે સરળ છે તેથી સૌએ તેનો લાભ અવશ્ય લેવો જોઈએ. આરોગ્યને અખંડ જાળવી રાખવા માટે તથા અન-આરોગ્યને ભગાડવામાં સહાયતા પહોંચાડવા માટે વૈખરીમૌન એક અમોઘ ઉપાય છે.

વૈખરીમૌનમાં લગભગ ત્રણ દિવસ પછીથી પ્રાણબેટરી ચાર્જ થવા લાગે છે. વૈખરીમૌનના પહેલા

દિવસે ખૂબ વધુ, બીજા દિવસે થોડો ઓછો અને ત્રીજા દિવસે સાવ ઓછો પ્રાણ વપરાય છે. લગભગ ચોથા દિવસથી મૌનનો પૂરો લાભ મળવા લાગે છે. પ્રારભના દિવસોમાં તો મૌન રહેવા માટે ખૂબ વધુ પ્રયાન કરવો પડે છે, એટલે પ્રાણ વધુ વપરાય છે. પછીથી મૌન સ્વાભાવિક થઈ જાય છે, ત્યારે પ્રાણની ખાસી બચત થવા લાગે છે.

વિશેષજ્ઞોએ ચાર વાણીની જેમ સમષ્ટિની પણ ચાર વાણી ગણી છે. વ્યષ્ટિના, સમષ્ટિ-આકાશમાં રહેલાં વિચારો-તરંગો-મોજાંઓ-ભાવો-ભાવનાઓ કલ્પનાતીત સૂક્ષ્મ હોય છે. સમષ્ટિની વૈખરી તે જ વ્યષ્ટિની પરા. વ્યષ્ટિના, સમષ્ટિઆકાશમાં પરારૂપે રહેલા વિચાર-તરંગો વાંચી શકનાર ઘણી ચમત્કારિક આગાહીઓ કરી શકે છે. સમષ્ટિની પરા, વ્યષ્ટિની વૈખરી ક્યારે પણ તેનો આધાર પરિસ્થિતિ પર છે. પરાજ્ઞાનનો જ્ઞાતા આગાહી કરી શકે છે કે અમુક વ્યક્તિને અમુક સમય પછી જેલ થશે, કારણકે તે, તે વ્યક્તિના સમષ્ટિ-પરામાં બીજસ્વરૂપે રહેલા વિચારતરંગો - કે તે અમુકને ગાળો દેશે તે - વાંચી શકે છે અને તે તરંગ કેટલાં વર્ષ પછી વ્યક્તિની વૈખરીનું સ્વરૂપ ધારણ કરશે તે પણ જાણી શકે છે. કોઈને ગાળો દે, એટલે ઝઘડો થાય અને તેથી જેલ પણ થાય. આ બધું ગેબી જ્ઞાન-વિજ્ઞાન છે; અથાગ પ્રયત્ન અને ગુરૂકૃપા દ્વારા જ તે પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

કેસેટની પ્લાસ્ટિકની પટ્ટીમાં ઘણું બધું સંગ્રહાયેલું હોય છે પણ તેના યંત્ર (ટેપરેકોર્ડર) સિવાય તે સાંભળી શકાતું નથી. સમષ્ટિ-આકાશમાં અર્થાત્ બ્રહ્મ-આકાશમાં અપરંપાર સંગ્રહાયેલું છે, જેનો અનુભવ માત્ર તેના વિશેષજ્ઞો જ કરી શકે છે.

ગુરુમહિમા

(યોગરહસ્યોથી ભરપૂર - યોગનિષ્ઠારસથી તરબોળ) યોગભિષુ

સદ્ગુરુની આપણા ઉપર કૃપા થાય છે ત્યારે અશ્લિંગી પદ પ્રાપ્ત થાય છે. અને ત્યારબાદ આપણી સમજ એવી સૂક્ષ્મ અને કુશાગ્ર બને છે કે લિંગ ઉપર આપણી સમજ ચોકાતી નથી. જેમ એક્સ-રેની વાત છે. વ્યાધિગ્રસ્ત મનુષ્યના બહારના શરીરને ભેદીને એક્સ-રે અંદરના શરીરનો ફોટો પાડે છે. તેવી જ રીતે ગુરુદેવની સેવાથી જેને અશ્લિંગી પદની પ્રાપ્તિ થઈ છે એવો સાધક જ્યારે કાગડો જુએ છે ત્યારે પુલ્લિંગ, કે ભેંશ જુએ છે ત્યારે સ્ત્રીલિંગ, કે કૂતરું જુએ છે ત્યારે નાન્યતર લિંગ; એમ લિંગદૃષ્ટિ એનામાં નથી રહેતી. એને તો સર્વત્ર એક જ ચૈતન્ય દેખાય છે. એ ચૈતન્ય લિંગ વિનાનું છે. એ ચૈતન્ય જે સર્વત્ર સર્વવ્યાપક, પરમ તત્ત્વ છે એને કોઈ લિંગમાં વિભાજિત કરી શકાતું નથી. ગુરુદેવ દ્વારા જ્યારે અશ્લિંગી પદની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે આપણને બધી જ જગ્યાએ ફક્ત ચૈતન્ય, ચૈતન્ય અને ચૈતન્ય જ દેખાય છે; ચૈતન્યનો જ અનુભવ થાય છે. અને ચૈતન્યનો અનુભવ કરીએ ત્યારે અભયની પ્રાપ્તિ થાય છે. જેમ કે અશ્લિંગી પદ પ્રાપ્ત પુરુષ, નારીને જતી જુએ ત્યારે એને એ નારી શરીર ના દેખાય પરંતુ નારીના શરીરમાં રહેલ ચૈતન્ય જ દેખાય. અને આમ થાય ત્યારે એનામાં નિર્વાસનિક ભાવ આવે અને ત્યારે એનો ભય ટળી જાય છે. જ્યાં વાસના છે ત્યાં ભય છે, જ્યાં નિર્વાસના છે ત્યાં અભય છે; અને જ્યાં ભય ટળી જાય - અભયપદની પ્રાપ્તિ થાય ત્યાં બેપણાનો નાશ થઈ જાય છે, ત્યાં અદ્વૈત સ્થિતિ ઉત્પન્ન થાય છે. અને જ્યાં અદ્વૈત સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે ત્યાં સમાધિ સ્થિતિ છે.

તદ્યદ્રષ્ટુસ્વરૂપેઅવસ્થાનમ્

જે વખતે ચિત્તવૃત્તિઓનો નિરોધ થયેલો હોય છે એ સ્થિતિને યોગ કહેવામાં આવે છે. પાંચ પ્રકારની વૃત્તિઓ હોય છે; પ્રમાણ વિપર્યય, વિકલ્પ, નિદ્રા અને સ્મૃતિ. આ પાંચેય વૃત્તિઓનો જ્યારે નિરોધ થઈ જાય છે ત્યારે યોગની

પ્રાપ્તિ થાય છે. યોગની સ્થિતિમાં દ્રષ્ટા-આત્મા સ્વરૂપરથ હોય છે, પોતાના રૂપમાં સ્થિત થયેલો હોય છે. ઊંચામાં ઊંચી સ્થિતિની આ વાત છે. અભયની પ્રાપ્તિ થાય છે એટલે અદ્વૈતની પ્રાપ્તિ થાય છે. અદ્વૈત એટલે બે નહીં, એક. એક એટલે એક જ, બીજું કંઈ નહીં; પાંચેયમાંથી એક પણ વૃત્તિ નહીં, સ્વરૂપસ્થ. અદ્વૈતની પ્રાપ્તિ એટલે સ્વરૂપસ્થ. સદ્ગુરુ દ્વારા આપણને જેની પ્રાપ્તિ થાય છે એ આ કિંમતી વસ્તુની છે. અશ્લિંગી પદની પ્રાપ્તિ એ મનુષ્યજન્મની સાર્થકતા છે. અસ્તુ.

લાગ્યા સદ્ગોરાંકા પંજા,

થયો પ્રકાશને ભયા અચંભા.

ગુરુદેવ એમની બેઠક ઉપર બિરાજમાન છે. શિષ્ય દૂરથી આવી રહ્યો છે. શિષ્ય આવીને ગુરુદેવનો ચરણસ્પર્શ કરે છે. તે વખતે શિષ્યના મનની એવી ભાવના હોય છે કે જેનો પોતે ચરણસ્પર્શ કરી રહ્યો છે એ ગુરુદેવ પોતાના સર્વસ્વ છે. એવી લાગણીવાળા શિષ્ય તરફ ગુરુને પણ ભાવનો ઉદ્રેક થાય છે. શિષ્ય કે જેના હાથ ગુરુના ચરણો ઉપર છે, મસ્તક સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી ગુરુની આગળ ઝૂકી ગયું છે; બરાબર તે સમયે ગુરુદેવ પોતાના હાથથી શિષ્યની પીઠ પર ધબ્બ દઈને ધબ્બો મારે છે. આ વાંચતી વખતે એ આખું દૃશ્ય આપણી નજર સમક્ષ ખડું થઈ જાય છે. 'ગુરુમહિમા'ની ઉપરોક્ત લીટીમાં કેટલા સુંદર, સજીવ અને સાકાર શબ્દોનો પ્રયોગ થયો છે. શબ્દોમાં ભારોભાર શૂરવીરતા ભરેલી છે. અસ્તુ.

ગુરુદેવ શિષ્યની પીઠ ઉપર વાત્સલ્યભરપૂર ભાવથી ધબ્બો મારે છે, માથા ઉપર વરદ હસ્ત મૂકે છે ત્યારે બાહ્ય રીતે જોતાં, સ્થૂળ દૃષ્ટિથી શિષ્યે ગુરુને કરેલા ચરણસ્પર્શની સ્થૂળ ક્રિયા પૂરી થયેલી લાગે છે. પરંતુ આ સ્થૂળ ક્રિયાની સાથે સાથે આંતરિક રીતે એક સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ યૌગિક ક્રિયા પણ પૂર્ણ

થાય છે. ગુરુમાં જે અસ્ખલિત વિદ્યુતનો પ્રવાહ વહી રહ્યો છે તે એમના હાથ અને પગનાં આંગળામાં થઈને બહાર વહે છે. ગુરુના ચરણસ્પર્શથી શરૂ થયેલી સ્થૂળ ક્રિયા જ્યારે જોરદાર ધબ્બાથી પૂર્ણ થાય છે ત્યારે વિદ્યુતપ્રવાહનું એક વર્તુળ પૂર્ણ થાય છે. અને શિષ્યના શરીરમાં પ્રકાશ થાય છે, અલૌકિક દિવ્ય જ્યોત્સ્ના ઉત્પત્તિ થાય છે. શિષ્ય તેને જોઈને અચંબો પામે છે. શિષ્યમાં રહેલ અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર પણ આની સાથે જ ઉલેચાઈ જાય છે. શિષ્યની અંદર ગુરુદેવની તપ:શક્તિ આ ક્રિયાથી ઉતરે છે. ગુરુદેવ દ્વારા પ્રાપ્ત આ શક્તિ દ્વારા શિષ્ય સ્વરૂપસ્થ થઈ જાય છે. આ રીતે તે જ્ઞાનનો, પૂર્ણ પ્રકાશનો અધિકારી બને છે. જ્ઞાન એ આત્માનો ધર્મ નથી પરંતુ આત્માનું 'સ્વરૂપ' છે.

અનંત પ્રકાશનો જે નિચોડ તેને જ્ઞાન કહ્યું છે. મેઘલી રાત હોય, અમાસનું અંધારું હોય અને એ વખતે કોઈ મોતી પરોવવા બેઠું હોય, એવામાં જ જો વીજળીનો ચમકારો થાય તો એ ચમકારામાં મોતી પરોવી લેવાય છે. તેવી રીતે ગુરુદેવની શક્તિ ગુરુદેવના પંજાના માધ્યમ દ્વારા શિષ્યમાં ઘાનલ થાય છે ત્યારે તેના શરીરમાં ઉત્પન્ન થતા અનંત પ્રકાશથી ગૂંચવણોરૂપી-અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર દૂર થાય છે. પછી કોઈ પુછવાનું કે સમજવાનું બાકી રહેતું નથી. પછી તો જ્યાં સુધી આયુષ્ય હોય ત્યાં સુધી તે પોતાની મરતીમાં જીવે જાય છે, નિજાનંદમાં મસ્ત રહે છે.

“થયો પ્રકાશ ને ભયા અચંબા.” જગતમાં કોઈ અસામાન્ય ઘટનાથી પણ કેટલું આશ્ચર્ય થાય છે! આ સામે મહીસાગર કેવા હિલોળા લઈ રહ્યો છે! ત્યારે કેવાં વમળોં ઊઠે છે!! કેવું આશ્ચર્ય પમાડે છે!!! તો, આ ઘટના તો શિષ્યના શરીરમાં થાય છે! ત્યારે કેવો અચંબો થાય!! આપણા આશ્ચર્યની સીમા ના રહે!!! ત્યારે એવું લાગે કે આજે આપણો મનુષ્યજન્મ સાર્થક થયો, આજે આપણી ગુરુસેવાનું તમામ ફળ મળી ગયું, આજે આપણા ઉપર પરમાત્માએ કૃપા કરી, આજે આપણાં માતાપિતા તરફથી મળેલ આશિષનું

ફળ પ્રાપ્ત થયું.

ગુરુનો પંજો ધબ્બારૂપે જ્યારે શિષ્યના મેરુદંડ (પીઠ) ઉપર પડે છે ત્યારે શિષ્યના શરીરમાં આંતરિક ક્રિયાઓનો આવિષ્કાર થાય છે. શરીરસ્થ પ્રાણનું ઉત્થાન થાય છે, પ્રાણ ક્રમશ: સુષુમ્ણા નાડીમાં પ્રવેશી, ત્યાંથી ચિત્રા નાડીમાં થઈ, બહ્વ નાડીમાં પ્રવેશીને સહસ્રારમાં પહોંચી જાય છે.

અગમ દેશમાં અદેખ દેખ્યા,
આપ પ્રકાશે આપને પેખ્યા.

ગમ ના પડે એવો અગમ દેશ. સ્થૂળ શરીરની અંદર આવેલા સૂક્ષ્મ શરીરની તો ડોક્ટરોને પણ ખબર પડતી નથી. યોગી જ પોતાના સંયમ દ્વારા સૂક્ષ્મ શરીરમાં જઈ શકે છે. હૃદયની રચના, ફેફસાંની રચના, પગની રચના કેવી છે એ જાણવા માટે યોગીને ચીરકાંડ નથી કરવી પડતી. યોગી તો પોતાના યૌગિક સંયમથી શરીરની ચોક્કસ જગ્યાએ પ્રવેશી, બધું જોઈ લઈ શરીરની બહાર આવી જાય છે અને પછી શાસ્ત્રની રચના કરે છે; અને એ રચનામાંથી આપણે પણ કોઈક પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ. પરંતુ આપણી પ્રાપ્તિ અપ્રત્યક્ષ હોય છે જ્યારે યોગીની પ્રાપ્તિ પ્રત્યક્ષ હોય છે. તો, આ રીતે “અગમ દેશમાં અદેખ દેખ્યા;” જે આજ સુધી જોવામાં નહોતું આવ્યું એવું જોવા મળ્યું. જેનું વૈખરીમાં વર્ણન ના થઈ શકે, જ્યાં વાણી વિરામ પામી જાય એવું અલૌકિક દર્શન થયું.

“આપ પ્રકાશે આપને પેખ્યા.” અને ત્યાં બીજું શું થયું? પોતાના જ પ્રકાશથી પોતાને જોયો, ખેતાને ઓળખ્યો. પોતાના જ આત્માથી; આત્માની અનુભૂતિ કરી; પોતાના ચૈતન્યથી ચૈતન્યનો સાક્ષાત્કાર થયો. પોતાના પરમતત્ત્વથી સર્વવ્યાપક એવા પરમતત્ત્વને આત્મસાત કર્યું.

અંધારામાં કોઈ વસ્તુ દેખાય તારી. વસ્તુને જોવા માટે પ્રકાશની જરૂર પડે. પરંતુ અહીં એ વસ્તુઓ જોવા માટે પ્રકાશ ક્યાં થાય છે? અંદર (શરીરની અંદર) જ પ્રકાશ થયો અને એ પ્રકાશથી જ શરીરની અંદરની જ વસ્તુનાં દર્શન થયાં, એની ઓળખ થઈ. પોતાના જ

પ્રકાશથી પોતાને ઓળખી લીધો.

અખે મહેલમાં આનંદ ભરિયો,
જ્યાં વરસે અમૃતનો દરિયો;
અવિનાશીની સાધના આવી,
બેઠા નૂરમાં નૂર સમાવી.

‘અખે’ કહેતાં અક્ષય, જેનો ક્ષય ના થાય એવો મહેલ. જગતમાં ઈંટ્યૂનાના જે મહેલો બન્યા છે એ નાશ પામી જાય એવા છે. આપણું આ માનવમંદિર, જગતના ઈંટ્યૂનાના મહેલ કરતાં વિશેષ છે છતાં એનો પણ ક્ષય થઈ જાય છે. પરંતુ અહીં જે મહેલની વાત કરી છે એ મહેલ તો કદી પણ નાશ પામતો નથી. એવા અક્ષય મહેલમાં પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા બિરાજેલા છે. જેની અંદર ચૈતન્ય ચમકી રહ્યું છે એ અક્ષય મહેલનો કદી નાશ થતો નથી. તો, એવા મહેલમાં ચિરંજીવી અર્થાત્ સદાકાળ જીવંત રહે છે એવો આનંદ ભરેલો છે.

પ્યાલામાં ભરેલું દૂધ કાયમ રહે નહીં, કારણકે પ્યાલો નાશવંત છે. ‘અખે મહેલ’ તો અક્ષય પાત્ર છે અને એમાં આનંદ ભરેલો છે. તેથી તે આનંદ ક્યારેય નાશ પામતો નથી. “જ્યાં વરસે અમૃતનો દરિયો.” ત્યાં શાની વર્ષા થઈ રહી છે? અમૃતની. અમૃતનાં દીપાં નહીં પરંતુ ધોધમાર દરિયો વરસી રહ્યો છે, અમૃતનો દરિયો હિલોળા લઈ રહ્યો છે.

“અવિનાશીની સાધના આવી, બેઠા નૂરમાં નૂર સમાવી.” અવિનાશી - જેનો ક્યારેય નાશ નથી, ક્યારેય જેનો ક્ષય થતો નથી એની સાધનાનો પ્રકાર કેવો છે? “બેઠા નૂરમાં નૂર સમાવી.” નૂરને નૂરમાં સમાવી દીધું છે. અવિનાશી પરમાત્માની સાધનાનો આ એક પ્રકાર છે. પ્રકાશને પ્રકાશમાં સમાવી રહ્યા છે, ચૈતન્યમાં ચૈતન્યને સમાવી રહ્યા છે, ચેતન દ્વારા જ ચેતનને ઓળખી રહ્યા છે, ચેતનમાં જ ચેતનને પામીને સ્થિર થઈ ગયા છે. પ્રકાશમાં પ્રકાશ થઈને બેઠા છે.

વાતું એ ઘરની કોઈ વિરલા જાણે,
દેખત પંથી કોક ઠેકાણે;

પ્રેમપિયાની આશક લાગી,
જ્યોત શૂન્યમાં ઝળહળ જાગી.

એ ઘરની વાત કોઈ વિરલ પુરુષ જ જાણી શકે છે. “દેખત પંથી કોક ઠેકાણે.” એ પંથ ઉપર ચાલનારા બધી જગ્યાએ હોતા નથી, ક્યાંક ક્યાંક જ જોવામાં આવે છે. આવા અગમ ઘરના રસ્તા ઉપર ચાલનારે પથિક કાંઈ બધે જોવા મળતો નથી.

“પ્રેમ પિયાની આશક લાગી, જ્યોત શૂન્યમાં ઝળહળ જાગી.” ‘પ્રેમ પિયાની આશક’ એટલે જેનામાં આસક્ત થઈ જવાય એ પિયા. પત્ની માટે પતિ એ પિયા છે અને પતિ માટે પત્ની એ પણ પિયા છે. પણ આ જગ્યાએ પિયા કોણ છે? અધિકમાં અધિક પ્રિય, પ્રિયતમ એવો છે પ્રેમ. તો પ્રેમ-પિયાની આશક લાગી; કોઈ સ્ત્રી-શરીરની કે પુરુષ-શરીરની આસક્તિ લાગી નથી, પત્નીમાં કે પતિમાં આસક્તિ નથી લાગી. પરંતુ અહીં તો આસક્તિ લાગી છે ‘પ્રેમ-પિયા’ની. ક્યા પ્રેમની? અલૌકિક પ્રેમની આસક્તિ લાગેલી છે. અગાઉ જે ગુરુશિષ્યના પ્રેમનું વર્ણન કર્યું હતું, એવા અલૌકિક અને દિવ્ય પ્રેમરૂપી પિયાની આસક્તિ લાગેલી છે. તેથી હવે આ જગતના સ્થૂળ શરીરોવાળા પિયાઓ છે એમાં આસક્તિ ક્યાંથી લાગે? એક સાથે બે આસક્તિ તો રહે નહીં. એક મ્યાનમાં બે તલવાર સમાય નહીં, એક જ સમાય. બેમાંથી એક આસક્તિ તો છોડવી જ પડે. અમને તો ‘પ્રેમ-પિયા’ની આસક્તિ લાગી છે. તેથી જગતની, પંચમહાભૂતોની, એષણાઓની આસક્તિ અમને લાગે એમ નથી.

તો, જ્યારે ‘પ્રેમ પિયાની આશક’ લાગે છે ત્યારે શું થાય છે? “જ્યોત શૂન્યમાં ઝળહળ જાગી.” ઝળહળ કરતી જ્યોત પ્રગટી. ક્યાં? શૂન્યમાં. આપણે અગાઉ પણ શૂન્યની વાત કરી ગયા. શૂન્યમાં - અતિશૂન્યમાં અર્થાત્ બ્રહ્મરંધ્રમાં જ્યોત પ્રગટી, જ્યોતનો ઝળહળાટ થયો, પ્રકાશ અને અજવાળું થયું. અસ્તુ.

**નીરખી ન્યાલ ભયા છે નૂરા,
સોઈ પહોંચ્યા સાહેબ હજૂરા.**

તેઓ સાહેબની હજૂરમાં, સાહેબના દરબારમાં પહોંચી ગયા. તેઓ અર્થાત્ ગુરુમહિમાનું ગાન કરનારાઓ, સાહેબના-પરમાત્માના ચરણોમાં પહોંચી ગયા. આ જગ્યાએ પરમાત્મા માટે, ઈશ્વર માટે 'સાહેબ' શબ્દનો ઉપયોગ થયો છે. 'સાહેબ હજૂરા' - સાહેબની હજૂરમાં, પરમાત્માના ચરણોમાં પહોંચી ગયા.

“નીરખી ન્યાલ ભયા છે નૂરા.” નૂર એટલે પ્રકાશ અને નૂરા એટલે નૂરને જોવાવાળા - પ્રકાશને જોવાવાળા. પ્રકાશને નીરખીને એ નીરખવાવાળા ન્યાલ થઈ ગયા. હવે એમને બીજું કંઈ પ્રાપ્ત કરવાનું રહ્યું નહીં. મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરીને જે મેળવવાનું હતું એ મેળવી લીધું અને તેઓ સાહેબની હજૂરમાં પહોંચી ગયા. જ્યારે તેમણે સમાધિ દ્વારા, અસંપ્રજાત યોગ દ્વારા આંતરપ્રકાશને જોયો ત્યારે એ સાહેબની હજૂરમાં પહોંચી ગયા અને ન્યાલ થઈ ગયા.

**બંકનાળના બંકા કિલ્લા,
ત્યાં ચઢશે કોઈ વચન શોખિલ્લા.**

“બંકનાળના બંકા કિલ્લા.” આ અતિશય ગૂઢ અને રહસ્યવાળો વિષય છે. કારણ કે આ તો છે જ ‘ગુરુ’ મહિમા, ‘લઘુ’ મહિમા નહીં. ગુરુમહિમા એટલે તેનાથી આગળ કોઈ ગુરુ નથી, તેનાથી વધુ મહત્ત્વવાળું, વધુ મૂલ્યવાળું બીજું કંઈ નથી. મૂલ્યની અને કિંમતની જ્યાં હદ આવી જાય છે, સીમા આવી જાય છે એટલા મહત્ત્વવાળો મહિમા એટલે જ ગુરુમહિમા. તો આમ, આ ગુરુમહિમામાં યોગને પણ કુશળતાપૂર્વક સમાવી લેવામાં આવ્યો છે.

બંકનાળના બંકા કિલ્લા. આ જગ્યાએ શબ્દ છે બંકનાળ. યોગીજનો પૂર્વમાર્ગથી બ્રહ્મરંધ્રમાં જાય છે અને પશ્ચિમમાર્ગમાં થઈને પણ બ્રહ્મરંધ્રમાં ચઢે છે. બ્રહ્મરંધ્રમાં જાય છે કહેતાં કુંડલિનીને જગાડીને, પ્રાણને ઉઠાવીને પૂર્વમાર્ગ અથવા પશ્ચિમમાર્ગ દ્વારા પ્રાણને બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચાડે છે.

સાધક, સાધનામાં પૂર્વાભિમુખ થઈ બેસે છે. એથી સૂર્ય તરફ રહેતાં અંગો - મોઢું, છાતી ઇત્યાદિ - એ પૂર્વમાર્ગ છે. એ રીતે પૂર્વાભિમુખ આસનમાં બેઠા હોઈએ ત્યારે પાછળનાં અંગો - મેરુદંડ, કમર, વાંસો ઇત્યાદિ - તે પશ્ચિમમાર્ગમાં કહેવાય છે. એ રીતે પૂર્વ અને પશ્ચિમ માર્ગ સમજવાનો છે. સૂર્યની સામે પૂર્વ, એની પાછળ પશ્ચિમ, જમણા હાથ બાજુ દક્ષિણ અને ડાબા હાથ બાજુ ઉત્તર.

તો આમ, સૂર્યની સામે મોઢું ચાખીને બેઠા હોઈએ ત્યારે પૂર્વાભિમુખ બેઠા એમ કહેવાય. તેથી પેડુ બાજુથી ઉપર ચડીએ તો પૂર્વમાર્ગથી ગમન થયું કહેવાય. યોગશાસ્ત્રમાં ચક્રોનાં જે વર્ણન આવે છે તે નીચે મુજબ છે.

પહેલું, ગુદસ્થાનમાં - મૂલાધાર

બીજું, પેડુ અને લિંગસ્થાનની સંધિ પાસે -
સ્વાધિષ્ઠાન

ત્રીજું, નાભિમાં - મણિપુર

ચોથું, હૃદયમાં - અનાહત

પાંચમું, કંઠમાં - વિશુદ્ધ

છઠ્ઠું, બે ભ્રમરની મધ્યમાં - આજ્ઞા

સાતમું, મસ્તકના મધ્યમાં - બ્રહ્મરંધ્ર

(સહસ્ત્રદળકમળ)

નવજાત શિશુના મસ્તકના મધ્યમાં જે ભાગ પોચો પોચો હોય છે, જ્યાં આંગળી મૂકવાથી ધબકારા અનુભવાય છે તે બ્રહ્મરંધ્રનું સ્થાન છે, આ બધાં ચક્રો મેરુદંડમાં (કરોડરજજુમાં) સમજવાનાં છે.

આટલી સમજણ પ્રાપ્ત કર્યા પછી હવે એ સમજણ પ્રાપ્ત કરીએ કે મેરુદંડમાં રહેલી સુષુમ્ણા નાડી જ્યારે કંઠ સુધી પહોંચે છે ત્યારે એ નાડીના બે ભાગ પડે છે, એ નાડી બે માર્ગમાં વહેંચાય છે. નાડીનો એક ભાગ કંઠમાંથી જુદો પડી બે ભ્રમરોની વચમાં થઈને બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચે છે. આ, આગળનો પૂર્વમાર્ગ છે. એ નાડીનો બીજો ભાગ કંઠમાંથી પાછળ ને પાછળ સીધો બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચે છે. તે માર્ગને પશ્ચિમમાર્ગ કહેવાય છે.

કંઠમાંથી નીકળી, બે ભ્રમરોની વચમાં થઈને જે નાડી બ્રહ્મરંધ્રમાં જાય છે તે નાડી જ્યારે ભ્રમરોની વચ્ચે આવે છે ત્યારે તે સ્થાનને ત્રિકુટિ સ્થાન કહેવામાં આવે છે. “સદ્ગુરુની આસ્તી”માં સવચ્છદસ લખે છે કે “ગુરુગમ ત્રિકુટિદ્વાર ખૂલતાં”- તો એ ત્રિકુટિદ્વાર કે જ્યાં ત્રીજું નેત્ર છે એમ માનવામાં આવે છે. ત્રીજું નેત્ર બુદ્ધિનું, જ્ઞાનનું, પ્રકાશનું નેત્ર છે. જે અતિન્દ્રિય જગતનું, અતિન્દ્રિય પદાર્થનું જ્ઞાન આપણને ચર્મચક્ષુ દ્વારા નથી થઈ શકતું, ચર્મચક્ષુ જે સૂક્ષ્મ અને અતિસૂક્ષ્મ પદાર્થોને જોઈ નથી શકતાં, અનુભવી નથી શકતાં તેને જોવા માટે, તેને અનુભવવા માટે ત્રિકુટિમાં રહેલાં જ્ઞાનનેત્રની મદદ લેવી પડે છે. જ્ઞાનનેત્ર જ્યાં રહેલું છે તે ત્રિકુટિસ્થાન છે, એ માર્ગને ત્રિકુટિમાર્ગ કહે છે. ‘ગુરુગમ ત્રિકુટિદ્વાર ખૂલતાં’- ચાહે ત્રિકુટિમાર્ગવાળો પૂર્વમાર્ગ હોય કે પછી ભ્રમરગુફાવાળો પશ્ચિમમાર્ગ હોય, એ બંને ‘ગુરુગમ’ છે. ગુરુદેવની આપણા ઉપર સંપૂર્ણ કૃપા ઊતરે ત્યારે એ દ્વારો ખૂલી જાય છે. ગુરુદેવના માર્ગદર્શનમાં સાધના કરવાથી પ્રાણના બ્રહ્મરંધ્ર તરફના વહન દરમ્યાન એ દ્વારો ખૂલી જાય છે. એ દ્વારો ખૂલેલાં હોય તો જ પ્રાણ પૂર્વમાર્ગ કે પશ્ચિમમાર્ગ દ્વારા બ્રહ્મરંધ્ર સુધી પહોંચે છે.

“બંકનાળના બંકા કિલ્લા.” બંકનાળ - વાંકી નાળ - વાળેલી નાડીને ત્રિકુટિ કહેવાય છે. ત્રિકુટિદ્વારમાં - બંકનાળમાં જઈને જ્યારે યોગી પ્રાણને બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચાડે છે અને સમાધિસ્થ થાય છે ત્યારે એ સમાધિને દીર્ઘકાળ સુધી રાખી શકાતી નથી. યોગીજનોનું એમ કહેવાનું છે કે સમાધિને દીર્ઘકાળ સુધી રાખવા માટે પશ્ચિમમાર્ગમાંથી બ્રહ્મરંધ્રમાં જવું પડે છે. એટલે કે પ્રાણને પશ્ચિમમાર્ગમાંથી લઈ જવો પડે છે. પશ્ચિમમાર્ગમાં શું આવે છે? ભ્રમરગુફા આવે છે. ત્રિકુટિ - બંકનાળ નો આગળના પૂર્વમાર્ગમાં આવે છે?

ત્રિકુટિ એટલે ઇંડા, પિંગલા અને સુષુમ્ના નામની ત્રણ નાડીઓ બે ભ્રમરોની વચ્ચે ભેગી થાય છે તે સ્થાન. ત્રિકુટિ = આધ્યાત્મિક, આધિદૈવિક અને આધિભૌતિક - સત્ત્વ, રજ અને તમસ્વી દુઃખોને કૂટી નાખનારી, નાશ કરનારી. આ સ્થાનમાંથી પ્રાણ જ્યારે આગળ વધે છે

ત્યારે યોગની ભાષામાં ‘ત્રિકુટિભેદ’ થયો એમ કહેવાય છે.

યોગી જ્યારે પશ્ચિમમાર્ગમાં થઈને પ્રાણને બ્રહ્મરંધ્રમાં લઈ જવાનો પ્રયત્ન કરે ત્યારે ત્યાં આવેલા એક ચક્ત્રને ભેદવાનું થાય છે. એ ચક્ત્રમાં જે સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ કેન્દ્ર છે એને ભેદવા અને તોડવા પ્રાણને ત્યાં લાંબા સમય સુધી અથડાવવો પડે છે, ટકરાવવો પડે છે. ત્યાં ભ્રમરગુફા માર્ગ છે. ત્યાંથી આગળ વધતાં યોગી બહુ ભયભીત થઈ જાય છે. એ વખતે એને પ્રાણ છૂટી જવાનો ભય પણ લાગે છે. આવા કઠિન માર્ગમાં કોણ ચઢી શકે?

ગીતામાં કહ્યું છે તેમ, પ્રથમ તો આ માર્ગ ઉપર ચાલનારા જ અલ્પ છે; અને તેમાં પણ બીજી બધી સિદ્ધિઓને, પ્રલોભનોને એક બાજુ ફેંકી કેળળ મને પ્રાપ્ત કરવાની ચાહનાવાળા તો અલ્પમાં પણ અલ્પ છે. પરંતુ યોગમાર્ગમાં ચાલી ત્રિકુટિ સુધી પહોંચે તેવા તો એથી પણ અલ્પ છે. અને ત્રિકુટિનો-બંકનાળનો અનુભવ લઈ પછી પશ્ચિમમાર્ગથી ભ્રમરગુફામાં થઈ બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચે એ તો અલ્પ, અતિઅલ્પ, અલ્પતમ છે. કોઈ યોગી જવલ્લે જ ત્યાં પહોંચી શકે છે અને ત્યાં પહોંચ્યા પછી તેનું કાર્ય, તેની સાધના પૂર્ણ થઈ જાય છે; મનુષ્યજન્મની સાર્થકતા થઈ જાય છે.

“બંકનાળના બંકા કિલ્લા.....” નાળ એટલે નાડી અને બંક એટલે વાંકી. ત્રિકુટિ પાસે જે વાંકી નાળ-નાડી છે ત્યાંથી પ્રાણને પસાર થવું પડે છે. આપણે ચાર-પાંચ દિવસ પહેલાં અહીં ઝાંઝરીમાં ફરવા ગયા હતા. ઝાંઝરી કહેતાં ઝરણું. અહીં એને ઝાંઝરી કહે છે. એ ઝાંઝરીમાં ફરવા ગયા ગતા ત્યારે આપણે જોયું હતું કે એ સર્પાકારે વાંકીચૂકી વાંકીચૂકી કેવી વહેતી હતી! એ ઝાંઝરીમાંથી પસાર થવા માટે આપણે કેટલા બધા વાંકા વળવું પડતું હતું! વાંકા વળીને મુશ્કેલીથી, ઝાડના કાંટા આપણને ન લાગે એ રીતે એ ઝાડની આગળ નીકળી જતા હતા. તો આમ, આ બંકનાળ - બંકા કિલ્લા એટલે કે વાંકી નાળ, વાંકો કિલ્લો છે. બ્રહ્મરંધ્રમાં જવા માટે એ વાંકા કિલ્લાને

પસાર કરવો પડે છે. એક તો કિલ્લો અને તેમાં વાંકો કિલ્લો. એમ કહીને સવજ્જઘસ એ સમજવવા માગે છે કે પૂર્વમાર્ગથી ચઢવું અતિ કઠિન કાર્ય છે અને પશ્ચિમમાર્ગમાંથી પ્રાણને બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચાડવો એ તો એથી પણ અતિ કઠિન કાર્ય છે. તો એ કઠિન કાર્યને કોણ કરી શકે છે? એવા કઠિન કિલ્લા ઉપર કોણ ચઢી શકે છે?

“ત્યાં ચઢશે કોઈ વચન શોખિલ્લા.” ત્યાં તો વચનના શોખિલ્લા જ પહોંચી શકશે. જગતના બીજા બધા શોખમાંથી જેઓ ઉપરામ થઈ ગયા છે તેઓ જ ત્યાં પહોંચી શકશે. જેના મનમાં જગતના લઘુ-શોખો હિલોળા ખાતા હોય તે આ ગુરુશોખમાં આગળ વધી જ ક્યાંથી શકે? એ બધામાંથી પરવારે - પિયરમાંથી પરવારે ત્યારે સાસરે જાય ને? તેમ આ જગતના પંચભૌતિક શોખોમાંથી, મોજમજામાંથી ઊંચો આવે ત્યારે જ એને ગુરુશોખ તરફ આગળ વધવાની રુચિ-અભિરુચિ જાગે ને? આ જગતના વ્યવહાર-પ્રપંચ કરતાં પણ અતિ કિમતી વસ્તુઓ છે, એવો ખ્યાલ એને ક્યારે આવે છે? જ્યારે થોડો પણ અંતર્મુખ થાય છે ત્યારે. એ સતત બહિર્મુખ હોય તો બહિર્મુખપણામાં જે કાંઈ ઇન્દ્રિયસુખો સામે આવે છે એમાં જ એ રચ્યોપચ્યો રહે છે. પછી એને બીજું કાંઈ જોવાની લાગણી પણ ફુસ્સદ હોતી નથી; ઇન્દ્રિયસુખ સિવાય પણ બીજું જે કાંઈ અતિ મૂલ્યવાળું, અતિ મહત્વનું છે તે જોવાની તેને ફુસ્સદ હોતી નથી.

દરેક ઇન્દ્રિયનાં બે મોઢાં છે - બહારનું મોઢું અને અંદરનું મોઢું. જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયોનાં બહારનાં મોઢાં ખુલ્લાં હોય ત્યાં સુધી અંદરના મોઢાં બંધ રહે છે. આંખ બહારનું જુએ, કાન બહારનું સાંભળે; એમ બધી જ ઇન્દ્રિયો જ્યાં સુધી બહિર્મુખ હોય ત્યાં સુધી તેમનાં અંદરનાં મોઢાં બંધ હોય છે. બહારનાં મોઢાં બંધ કરવાથી ઇન્દ્રિયોનાં અંદરનાં મોઢાં આપોઆપ ખૂલે છે. તો, ઇન્દ્રિયોનાં અંદરનાં મુખ ખોલવા માટે પ્રયત્ન કરવાનો છે ઇન્દ્રિયોનાં બહારનાં મુખ બંધ કરવાનો; અંતર્મુખ થવા માટે પ્રયત્ન કરવાનો છે બહિર્મુખતામાંથી મુક્ત થવાનો. બહિર્મુખતાથી મુક્ત થયા તેની સાથે જ અંતર્મુખ થઈ જવાય છે.

અંતર્મુખ થયા પછી ખબર પડે કે બહિર્જગત કરતાં અંતર્જગતમાં અતિ વિશાળ, અતિ પવિત્ર, અતિ વિસ્મયકારક કાંઈક છે! પરંતુ મનુષ્ય બહિર્મુખતામાંથી મુક્ત થવાનો પ્રયત્ન કરે ત્યારે ને? એ અંતર્મુખ થાય ત્યારે ને? એ અંતર્મુખ થાય નહીં અને કંચનને બદલે કાચ લીધા જ કરે! અસ્તુ.

બંકનાળરૂપી વાંકા કિલ્લા ઉપર ચઢી બ્રહ્મરંધ્રરૂપી શહેરમાં કોણ દાખલ થઈ શકે? જે વચનનો શોખિલ્લો છે તે- “સ્થુકુલ રીતિ સદા ચલી આઈ, પ્રાણ જાય અરુ વચન ન જાઈ.” - જે આવો વચનનો શોખિલ્લો છે તે. જે વ્યવહારમાં પણ વચનનો શોખિલ્લો છે તે પરમાર્થમાં પણ વચનનો શોખિલ્લો હશે. એક વખત ‘પણ’ લીધું, પ્રતિજ્ઞા લીધી- “લીધું પણ જે શિરને સાટે, હવે નહીં મૂકું.”- હવે તો ‘પણ’ લીધું છે, એ પણ શિરને સાટે! ઘડ ઉપરથી ભલે શિર છૂટું પડી જાય, પણ લીધેલી પ્રતિજ્ઞા, લીધેલું વચન મુકાય કેમ? તો જેને અડગ વચનનો આવો શોખ છે તેઓ બંકનાળના બંકા કિલ્લાઓ પાર કરી જાય છે.

‘વચનશોખિલ્લા’નો બીજો અર્થ આ પ્રમાણે છે. ‘શોખિલ્લા’ શબ્દમાંથી ‘શો’ અક્ષરને જુદું પાડીએ અને તેને ‘વચન’ શબ્દ સાથે જોડીએ તો તે ‘વચન+શો+ખિલ્લા’ એમ થાય. વચનશોખિલ્લા એટલે વચનોના શોખવાળા અને વચન-શો-ખિલ્લા - (શો+ખે) - એટલે વચનના તે ખિલ્લા; જેમ શેષનાગના માથામાં હુજળ જોશીએ ખીલી મારી’તી. એક હુજળ જોશી થઈ ગયા. કહે છે કે એ એવું મુહૂર્ત જોતા કે કદી નિષ્ફળ ના જાય. એમણે કહ્યું કે અમુક મુહૂર્તમાં જમીનમાં ખીલી મારશો તો એ ખીલી શેષનાગના માથામાં વાગશે. એ પ્રમાણે ખીલી મારી તો પૃથ્વીમાંથી લોહી નીકળ્યું, શેષનાગના માથામાં ખીલી લાગી છે એની સાબિતીરૂપે. એટલે જે પાકું કામ કરે છે એને માટે એમ કહેવાય છે કે એણે “શેષનાગના માથામાં ખીલી મારી.”

તો ‘ખીલ્લા’- વચનશોખિલ્લા, જેમનાં વચન કેવાં? ખીલા જેવાં. એક વખત મોઢામાંથી વચન નીકળી ગયું એટલે એ પૂરું કરીને જ રહે, ચાહે માથું પડી જાય તોય ભલે.

બંધે હું તેરે દર પે, તો કુછ કરકે ઉઠંગે;
હી જાયંગે વસ્લ, યા તો મરકે ઉઠંગે.

વચન એટલે ફક્ત મોંઢેથી બોલાયેલું જ વચન નહીં. એ તો સ્થૂળ છે. પરંતુ મનમાં કોઈ સંકલ્પ કર્યો હોય તો એ પણ સૂક્ષ્મ વાણીનું વચન જ છે. ચાર પ્રકારની વાણી છે - પરા, પશ્યન્તિ, મધ્યમા અને વૈખરી. એ વાણીમાંથી ગમે તે એક વાણીમાં કોઈપણ શુભ પ્રકારનો સંકલ્પ થયો હોય તો એ સંકલ્પને પૂરો કરીને જ મૂકે. તો એને શું કહેવાય? વચનશોબિલ્લા. અને આવા વચનશોબિલ્લા જ બંકનાળ ઉપર - બંકા કિલ્લા ઉપર ચઢી શકશે.

ઝડપ સુસ્ત શબ્દને બાઝી,
ઈંડ ફૂટ્યો ત્યાં ગર્જના ગાજી.

“ઝડપ સુસ્ત શબ્દને બાઝી.” બાઝી પડવાનું છે, વળગી પડવાનું છે. કોને? શેના દ્વારા? વૃત્તિ દ્વારા ઝડપથી શબ્દને બાઝી પડવાનું છે. શબ્દ કહેતાં મંત્ર. ધ્યાનમાં જવા માટે, સમાધાનને પ્રાપ્ત કરવા માટે આ એક ઉપાય બતાવ્યો છે. મંત્રો, એ શબ્દના માધ્યમથી જપવામાં આવે છે. મંત્રનો જપ ચાલતો હોય ત્યારે એ મંત્રના જપરૂપી સાધનથી વૃત્તિઓને એકાગ્ર કરી નિરોધ અવસ્થામાં પહોંચી જવાનું છે. પતંજલિ મુનિ ચિત્તવૃત્તિઓના નિરોધને યોગ કહે છે. “યોગચિત્તવૃત્તિનિરોધ:.” અહીં સવજ્ઞદાસ ચિત્તવૃત્તિઓને ક્યાં એકાગ્ર કરવાનું કહી રહ્યા છે? શબ્દજાપમાં-મંત્રજાપમાં. સુસ્ત કહેતાં વૃત્તિ અને શબ્દ કહેતાં મંત્ર. તો, શબ્દ-મંત્રને એવું બાઝી પડવાનું છે, એ રીતે પકડી લેવાનો છે કે એનો જપ કરતાં કરતાં વૃત્તિઓ તેમાં એકાગ્ર થઈ જાય અને એકતાનતા આવી જાય.

કાલે આપણે એક સૂત્રનો અભ્યાસ કર્યો હતો. “તજજપસ્તદર્થભાવનમ્” યોગદર્શનમાં સમાધિપાદમાં પતંજલિ મુનિએ ઈશ્વરની વ્યાખ્યા માટેના છ સૂત્રો આપેલાં છે. આ છ સૂત્રો દ્વારા તેઓ ઈશ્વર વિષે સમજણ આપી રહ્યા છે. એમાંનું એક સૂત્ર છે - તસ્ય વાયક: પ્રણાવ: - તેનો (ઈશ્વરનો) વાયક પ્રણાવ છે, તેમનું નામ ઓમ્ છે. અને ઈશ્વરના નામનો - ઓમ્નો - જપ કેવી

રીતે કરવો તે ‘તજજપસ્તદર્થભાવનમ્’ સૂત્ર દ્વારા બતાવ્યું. આ સૂત્રનો અર્થ છે - તેનો (ઓમ્નો) જપ અર્થની ભાવના સાથે કરવો. અને ‘ઝડપ સુસ્ત શબ્દને બાઝી’ પણ એ સૂત્ર જેવી જ વાત છે; ફક્ત ભાષાનો જ ફર્ક છે. એક સંસ્કૃત ભાષામાં છે અને બીજું તળપદી ભાષામાં છે. મંત્રનો જપ કરીએ ત્યારે એ મંત્રનું પુન:પુન: ઉચ્ચારણ કરતા હોઈએ છીએ. તો આ રીતે બહુ જ ઝડપથી, બહુ જ કુશાગ્રતાથી, બહુ જ સાવધાનીથી શબ્દોના માધ્યમથી વૃત્તિઓને એકાગ્ર કરી લેવી. અને ત્યાર પછી શું થાય? જપ કરતાં કરતાં જપમાં એવી એકાગ્રતા આવે; એવી એકતાનતા આવે કે પછી-

તત્ર પ્રત્યૈકતાનતા ધ્યાનમ્

અર્થ: ધારણામાં એકતાનતા આવવી તેને ધ્યાન કહેવામાં આવે છે. પતંજલિ મુનિ વિભૂતિપાદમાં શું કહી રહ્યા છે? “દેશબંધચિત્તસ્ય ધારણા:”- ચિત્તને વૃત્તિઓના માધ્યમથી કોઈ એક દેશમાં બાંધી દેવું, ચિત્તની વૃત્તિઓને સ્થિર કરી દેવી, ચાહે શરીરનો દેશ હોય કે ચાહે શરીરની બહારનો દેશ હોય તેમાં; તેનું નામ ધારણા છે. અને એ ધારણામાં જ્યારે એકતાનતા આવી જાય ત્યારે તેને ધ્યાન કહેવામાં આવે છે. ધ્યાન એ ધારણાથી કોઈ જુદી વસ્તુ નથી. પરંતુ એ ધારણાનું જ પરિપક્વ સ્વરૂપ છે. જ્યારે આપણે ધારણા કરતા હોઈએ; કોઈ એક દેશમાં વૃત્તિઓને ચોક્કવાનો પ્રયત્ન કરતા હોઈએ; કોઈ એક દેશમાં ગુરુજ્ઞના સ્વરૂપને કલ્પનાનાં ચક્ષુથી, માનસિક ચક્ષુથી જોવાનો પ્રયત્ન કરતા હોઈએ; ત્યારે ગુરુજનોનાં ચરણારવિંદ દેખાતાં હોય, ગુરુજનોનાં દર્શન થતાં હોય, ગુરુજનું સ્વરૂપ માનસિક ચક્ષુઓની સામે ખડું થતું હોય. પરંતુ એ દૃશ્ય ક્ષણિક રહે અને પાછું વિલીન થઈને જગતનાં, દુકાનનાં, મિલનાં કે કારોબારનાં દૃશ્ય ખડાં થઈ જાય. વળી પાછા આપણે એ દૃશ્યોને પ્રયત્નપૂર્વક હટાવી દઈએ અને ગુરુજનોનું, ઇષ્ટજનોનું, જેઓનું આપણે ધ્યાન કરવું છે એમનું દૃશ્ય ખડું કરીએ. થોડો પ્રયત્ન કરીએ અને દૃશ્ય ખડું થાય. થોડી વાર પછી ફરી પાછાં બીજા દૃશ્યો દેખાવા લાગે. કારણકે તેવાં ભૌતિક દૃશ્યોનો જ અધ્યાસ છે ને? આ

જીવને ભૌતિક વસ્તુઓનો અનેક વર્ષોનો, અનેક જન્મોનો અધ્યાસ છે એટલે આધ્યાત્મિક વસ્તુઓમાંથી એ પાછી ભાગાભાગી શરૂ કરી દે છે.

તો, આવી સ્થિતિને ધારણા કહી. પરંતુ જ્યારે મન નક્કી કરેલા સ્થાનમાં નિર્વાત્તદીપસમ રહે, તૈલધારાવત્ રહે તેને 'ધ્યાન' કહેવાય. 'તૈલધારાવત્' અને 'નિર્વાત્તદીપસમ' શબ્દોને સમજાવે. તૈલધારાવત્ એટલે તેલની ધાર જેવું. જેમ તેલ ભરેલા વાસણમાંથી બીજા ખાલી વાસણમાં તેલની ધાર કરીએ તો એ તેલની ધાર કેવી અખંડ રહે છે! તે જ પ્રમાણે પાણીની ધાર કરીએ તો એ તેલની ધારની જેમ અખંડ રહેશે? એ તો ઇન્નવિચ્છિન્ન થઈ જાય; તેના ખંડ-ખંડ, ટીપાં-ટીપાં આપણને જુદાં દેખાય છે. પરંતુ તેલમાં એક ઘેરી મૂકી હોય એમ એક જ ધાર પડે છે. તો, ધ્યાન કેવું હોવું જોઈએ એ સમજાવવા આ શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે. બીજો શબ્દ છે 'નિર્વાત્તદીપસમ.' જ્યાં બિલકુલ પવન ના આવતો હોય એ જગ્યાએ દીપક પ્રગટાવ્યો હોય તો એ દીપકની જ્યોત - એ દીપકની શિખા કેવી સળંગ એકસરખી પ્રગટે છે! તેમાં સહેજ પણ હલનચલન નથી હોતું. તો આમ, ધારણા એકતાન થાય, તેમાં વિક્ષેપ ના પડે, તેમાં ખંડપણું ના આવે ત્યારે તેને ધ્યાન કહેવામાં આવે છે.

આમ, જ્યારે ધારણામાં એકતાનતા આવે ત્યારે શું થાય? "ઈંડ ફૂટ્યો ત્યાં ગર્જના ગાજી." જ્યારે ધારણામાંથી ધ્યાનમાં અને ધ્યાનમાંથી સમાધિમાં પહોંચી જવાય-સમાધિમાં ક્યારે પહોંચી જવાય? જ્યારે સંપૂર્ણ 'નિરોધાવસ્થા' પ્રાપ્ત થાય. સંપૂર્ણ નિરોધાવસ્થા ક્યારે પ્રાપ્ત થાય? પ્રાણ જ્યારે બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચી જાય ત્યારે. અને પ્રાણ બ્રહ્મરંધ્રમાં ક્યારે પહોંચી જાય? જ્યારે ઈંડ ફૂટે, બ્રહ્માંડ તૂટે ત્યારે. અહીં શબ્દ આવ્યો ઈંડ-અંડ. આપણે ગુરુમહિમા બોલતી વખતે સત્સંગમાં હર વખતે આ વાત સમજાવીએ છીએ કે અંડ બે પ્રકારના છે - એક તો પિંડાંડ અને બીજો બ્રહ્માંડ. લંબગોળ (ઈંડાકૃતિ) હોવાથી તેનું નામ ઈંડ છે - અંડ છે. એક ઈંડ તે આ શરીર. પગના અંગૂઠાથી લઈને માથાની સીમા સુધી એ પિંડની સીમા છે. અને એના સિવાય અન્ય જે કંઈ પસારો છે એ બ્રહ્માંડ છે, તે બીજું ઈંડ છે.

આમ, બ્રહ્મ-અંડ અને પિંડ-અંડ.

બ્રહ્મરંધ્ર એ પિંડમાં ઉપરનો છેડો છે, ઉપરની પૂરી થતી સીમા છે અને ત્યાં એક કેન્દ્ર છે, જેને તોડીને-ફોડીને પ્રાણ બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચી જાય છે અને ત્યાં સ્થિર થઈ જાય છે. એ વખતે સમાધિમાં પ્રથમ પ્રવેશ થાય છે. પ્રાણ જ્યારે છેલ્લા ચક્ર બ્રહ્મરંધ્રમાં પહોંચી જાય છે ત્યારે એક પ્રકારનો ઘોર અવાજ થાય છે, ઘોર ગર્જના થાય છે. જેમ-

કાલે રાત્રે આપણે સૂતા હતા ત્યારે વીજળીના કેવા કડાકા અને ભડાકા થતા હતા! વાદળો કેવાં ગરજતાં હતાં!! એ ગર્જનાઓ બ્રહ્માંડમાં થતી હતી. એવી જ ગર્જનાઓ સમાધિ વખતે પિંડમાં થાય છે. પિંડની વિશાળ પ્રતિકૃતિ છે બ્રહ્માંડ અને બ્રહ્માંડની નાની અવૃત્તિ છે પિંડ. એક નાનું સ્વરૂપ છે, બીજું વિશાળ સ્વરૂપ છે. જે કંઈ નાના સ્વરૂપે પિંડમાં છે તે વિશાળ સ્વરૂપે બ્રહ્માંડમાં છે. જે કંઈ બ્રહ્માંડમાં રહેલું છે તે અતિ સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે પિંડમાં રહેલું છે. તો, જે વખતે ઈંડ ફૂટ્યો અને પ્રાણ બ્રહ્મરંધ્રમાં ગયો, સમાધિની પ્રાપ્તિ થઈ તે વખતે ગર્જના ગાજી. (આ પ્રથમ અવસ્થાની વાત છે. જ્યારે પ્રથમ વાર બ્રહ્મરંધ્રમાંનું કેન્દ્ર તૂટે છે - ફૂટે છે ત્યારે ઘોર ગર્જના સંભળાય છે. ત્યારબાદ ફરીફરીને આમ થાય છે ત્યારે ગર્જન સંભળાતું નથી.)

રૂપ, અરૂપ, અમર ભરથાર,

દેખ્યા ત્રણ પાંચથી પારા.

એ વખતે શી સ્થિતિ થઈ? એ વખતે શું જોવામાં આવ્યું? કેવું રૂપ જોવામાં આવ્યું? કેવા ભરથાર જોવા મળ્યા? ભરથાર-ભરથાર, ઘણી, સ્વામી, પતિ એ બધા એકાર્થી શબ્દો છે. પશુપતિ-પાશુપતમતમાં જીવમાત્રને પશુ સમજવામાં આવે છે અને શિવ એ બધા પશુના પતિ છે. અસ્તુ.

સમાધિ અવસ્થામાં કેવા રૂપવાળા ભરથાર જોવા મળ્યા? "રૂપ, અરૂપ, અમર ભરથાર." કેવું રૂપ? અરૂપ, કેવા ભરથાર? અમર ભરથાર. સાધક સમાધિમાંથી વ્યુત્થાન

અવસ્થામાં આવે છે અને પોતાના સ્નેહી મિત્રને વાત કરે છે કે હું બ્રહ્માંડમાં ગયો હતો. મિત્ર પૂછે છે કે ત્યાં શું હતું? સાધક કહે છે કે ત્યાં મારો ઘણી, અખિલ બ્રહ્માંડનો માલિક બેઠેલો હતો. એ કેવો હતો? અમર, મરે નહીં એવો. એ સિવાયના બીજા બધા ઘણી મરે એવા, બીજા બધા ઘણી તો મરણાસન્ન - મરે એવા; પણ આ ઘણી - જે મેં ત્યાં જોયો એ - તો અમર ભરથાર હતો. પત્નીને જ ઘણી હોય એમ નહીં, પતિને પણ ઘણી હોય. આપણા માથે પરમાત્મા છે ને? સર્વનું સંચાલન કરનારા - આપણા બધાના માલિક; એ રીતે એ આપણા ઘણી. સાંસારિક ઘણી તો આપણને કેટલો આશરો આપી શકે છે? અતિ અલ્પ. કારણકે તે વિનાશી છે. પરંતુ અમર ભરથાર તો કેવા છે? કાયમ આશ્રય આપે એવા; જેમનો આશ્રય લીધા પછી બીજા કોઈનો આશ્રય લેવો ના પડે એવા. એ આશરો આપનારા કેવા હતા? એમની સ્થિતિ કેવી હતી? અજર-અમર. એમને જરા પણ નહોતી અને એમને મરણોય નહોતું. એમનું રૂપ કેવું હતું? લાંબા હતા, પહોળા હતા, ટૂંકા હતા, કાળા હતા, ગોરા હતા? ના. એમનું કોઈ રૂપ જ નહોતું; રૂપ વિનાના, અરૂપ. અને-

“દેખ્યા ત્રણ પાંચથી પારા.” આ અમર ભરથારા, જેને કોઈપણ પ્રકારનું રૂપ નહોતું; જે અમર હતા, અજર હતા. એને પાછા કેવા દેખ્યા? ‘ત્રણ પાંચથી પારા.’ તેઓ ‘ત્રણ’ અને ‘પાંચ’થી પર હતા. ત્રણ ગુણ અને પંચભૂત. સત્વ, રજ, અને તમ; ત્રણ ગુણો માનવામાં આવે છે. અને પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ અને આકાશ એ પાંચને પંચમહાભૂત કહેવામાં આવે છે. આપણું શરીર પંચમહાભૂતનું બનેલું છે. સમાધિ સમયે જેમનું દર્શન થયું તે ભરથાર કેવા હતા? તેઓ ત્રણ ગુણ અને પંચમહાભૂતથી પર હતા. તેમનું રૂપ અરૂપ હતું, તે અજર-અમર હતા.

અહીં બીજો અર્થ એ પણ નીકળે છે કે, જે સાધક પંચમહાભૂત અને ત્રણ ગુણોથી પર થઈ જાય તે સાધક અજર-અમર ભરથારને, અરૂપ ભરથારને; નિર્ગુણ-નિરાકાર ભરથારને પામી શકે. એવા ભરથારનાં દર્શન થયાં ત્યારે સાધકની સ્થિતિ કેવી હતી તેનું વર્ણન હવે પછીની લીટીમાં આવે છે, જે “રુતમ્ભરા”ના હવે પછીના અંકમાં સમજાવ્યું. અસ્તુ.

(ક્રમશઃ)

(“ગુરુમહિમા”પુસ્તકમાંથી સાભાર)

પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુ મહારાજની જીવનગાથા

પ્રવક્તા: યોગભિક્ષુ

સંકલન: નૈષધ વ્યાસ

અંદજે ચાર-પાંચ વર્ષનો હું અને મારી નાની બેન - કે જે હજુ બેસતાં જ શીખી હતી તે - બંને ઘરમાં એકલાં જ હતાં. મોટાં બધાં બહાર ગયાં હતાં. હું બેનને રમાડતો હતો. બાળાગોળીની ખાલી ડબ્બી અને એવાં બે-ત્રણ રમકડાં પણ બેન પાસે મૂક્યાં હતાં. ત્યાં બહારથી બૂમ સાંભળી કે છોકરાઓ.... દોડજો... આંબલી નીચે સાકર વહેંચાય છે. અવાજ સાંભળતાં જ મેં દોટ મૂકી, સડસડાટ આંબલી નીચે. બાંડિયું (હાફ શર્ટ) પહેરેલું તેની આગળની ચાળમાં સાકર લીધી અને દોટ મૂકીને ઘર ભેગો. બે પગથિયાં ચડીને ઓસરીમાં પહોંચ્યો તો ત્યાં જોયું કે બેન ડચકાં ખાય છે! આ દૃશ્ય જોતાંની સાથે જ મારા મુખમાંથી ચડ નીકળી ગઈ

અને તે સાથે જ બે હાથે બાંડિયાની ચાળ પકડી હતી તે છૂટી ગઈ અને તેથી બધી જ સાકર ભોંયભેગી. આ કાંઈ જ મને ખબર ન રહી. હું તો મચી પડ્યો હતો બેનના મોઢામાં જે બાળાગોળીની ડબ્બીનું ઢાંકણું ફસાઈ ગયું હતું તે કાઢવા. ચેતો જાઉં અને ઢાંકણું કાઢવા મથતો જાઉં. બેન તો ચેઈ પણ શકે નહીં. આખરે મેં ઢાંકણું ખેંચી કાઢ્યું અને હાશ... અનુભવી. એ નાની બેન કદાચ મુક્તા હોય કે નીમુ હોય તે બચાબર યાદ નથી.

જન્મથી મૃત્યુ સુધી આવા અનેકવિધ પ્રસંગો જીવનમાં આવે છે અને મનુષ્યને તૈયાર કરે છે. આવા પ્રસંગો પણ ગુરુ સમાન જ ગણાય.

પ્રેમીઓના અતિ આગ્રહના કારણે જૂનાં સંભારણાં નવાં-તાજાં થઈને કાંઈક કહી રહ્યાં છે - કાંઈક આપી રહ્યાં છે. અસ્તુ.

કિરીટભાઈ હયાત હતા ત્યારની આ વાત છે. તેમની સાથે બે-ત્રણ વખત તેમના મોસાળ ઈન્દોર જવાનું થયેલું. તેમના મામા શ્રી ઓચ્છવમામા તથા શ્રી ગુણવંતમામા ખૂબ સાત્ત્વિક અને ખૂબ પ્રેમાળ સ્વભાવના. અત્યારે તો બંને મામાય નથી કે ભાણાય (કિરીટભાઈ) કોઈ જ હયાત નથી. તેમના પરિવારજનો ખૂબ પ્રેમ રાખે છે.

તે વખતનો એક પ્રસંગ યાદ આવે છે. ઓમપરિવારના અમે થોડાં ભાઈ-બહેનો, કિરીટભાઈના પરિવાર સાથે ઈન્દોર ગયેલાં. ઓચ્છવમામાને ત્યાં ગાયત્રી-મારુતિ-યજ્ઞ તથા સત્સંગ-સ્વાધ્યાયનો કાર્યક્રમ રાખેલો. તેમની, આગતાસ્વાગતામાં કાંઈ કસર નહોતી. ત્રણ-ચાર દિવસ ત્યાં રહ્યા તે દરમ્યાન તેઓ અમને સૌને પ્રખ્યાત સ્થાનો બતાવવા લઈ જાય અને ખૂબ આનંદ કરાવે. રાત્રે સૌ ભેજા મળીને સત્સંગ-સ્વાધ્યાયનો આનંદ લઈએ; તે વખતે વૈવિધ્યસભર જૂનાં સંભારણાંની વાતો પણ નીકળે. એક વખત શ્રી કિરીટભાઈએ જૂની વાતો યાદ કરી. તેઓ કહે કે-

“ઘણાં વર્ષો પહેલાંની વાત છે. અમે પૂજ્ય બાપુને (યોગલિલુને) કહી રાખેલું કે તમારે અમારી પાસેથી દર મહિને ત્રણસો રૂપિયા લઈ જવા અને તેનો તમને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ સદ્ઉપયોગ કરવો. તમે એ ત્રણસો રૂપિયા ક્યાં વાપર્યા તેનો કાંઈ હિસાબ અમને આપવાની જરૂર નહીં. ત્રણસોથી વધુ વાપરો તો તેનો હિસાબ આપવો. હું બરાબર જાણું જ છું કે પૂજ્ય બાપુની આર્થિક સ્થિતિ સાવ સાધારણ જ છે. છતાં આજ સુધી, આટલા વર્ષોમાં તેઓશ્રીએ મારી પાસે એક રૂપિયો પણ માંગ્યો નથી.”

ઉપરોક્ત પ્રશંસાપુષ્પો તેઓશ્રી ભાવવિભોર થઈને વેસી રહ્યા હતા અને ઉપસ્થિત સર્વે તેને ભાવવિભોર થઈને ઝીલી રહ્યા હતા. આ જૂનું સંભારણું સાંભળીને વધુમાં વધુ ભાવવિભોર હું થઈ ગયો હતો. અતિ હર્ષના કારણે મારી

આંખોમાં ભીનાશ આવી ગઈ હતી. મારી અતિ પ્રશંસા થઈ રહી છે એટલે નહીં, કે મારી ત્યાગવૃત્તિની કદર થઈ રહી છે એટલે પણ નહીં; પણ એટલે કે તેમણે (કિરીટભાઈએ) આ વાતની નોંધ રાખી છે કે આટલા વર્ષોમાં મેં તેમની પાસેથી એક પૈસો પણ નથી માંગ્યો. આવી રીતે દાન-પુણ્ય વગેરેમાં તો તેઓશ્રી યથાશક્તિ દ્રવ્ય વાપરતા જ. એક કથાકારને તેઓ દર ઉત્તરાયણે બાર માસનું અનાજ ભરી આપતા, ક્યારેક ઘરડાઘરમાં જાતે જઈને સૌને જમાડી આવતા, શ્રીનાથજીની યાત્રાએ તો તેઓ અવારનાવાર જતા. પોતાની ગાડીમાં સૌને શ્રીનાથજી લઈ જાય અને જલસા કરાવે. તેમના એક મિત્રને તેઓ હસતા હસતા કહે કે - ભાઈ! યાત્રાએ જઈએ છીએ ત્યારેય તમે તમારી ગાડી કાઢતા નથી તો ભગવાનને એમ લાગશે કે તમારે ગાડીની જરૂર નથી, અને તો તેઓ પાછી લઈ લેશે, માટે યાત્રામાં ગાડી વાપરો ભાઈ વાપરો.

તેમને વેપાર વગેરેની પ્રવૃત્તિઓ ખૂબ હતી. ઢગલાબંધ પ્રવૃત્તિઓમાં કોને આપ્યું અને કોને ન આપ્યું તેની નોંધ વર્ષો પછી પણ ક્યાંથી હોય? એટલે મને આનંદશર્ચક એ વાતનું થયું કે વીસ-પચીસ વર્ષ પછી પણ તેમણે એ નોંધ રાખી છે કે “મારો આગલ હોવા છતાંય બાપુએ એક પૈસો પણ મારી પાસે માંગ્યો નથી.” ઘણી વધુ પ્રવૃત્તિઓવાળાઓને ત્યાં તો અંધેર ચાલતાં હોય છે તેનો આપણને અનુભવ છે જ. લઈ ગયા હોય. તેમનું નામ ન લઈ જવાવાળાઓમાં હોય અને ન લઈ ગયા હોય તેમનું નામ લઈ જવાવાળાઓમાં મુકાતું હોય છે. ખૂબ જાગત માણસ જ વર્ષો સુધી આવી ઝીણી ઝીણી સાચી નોંધો રાખી શકે. આ વાત સાંભળ્યા પછી, તેમની આવી જાગૃતિ જોઈને મને બે-ચાર દિવસ સુધી ખૂબ સાત્ત્વિક આનંદ રહ્યો.

કિરીટભાઈના કુટુંબમાં તેમનાં પત્નિ ગીતાબેન, બે દીકરીઓ અને એક દીકરો છે. કિરીટભાઈના દરેક શુભ કાર્યમાં ગીતાબેનનો સંપૂર્ણ સહકાર રહેતો. પહેલાં દર ગુરુવારે “ગુજરાત સમાચાર”માં “પ્રેરણાબિંદુ” શીર્ષક નીચે અમારો લેખ આવતો તે તેઓ (કિરીટભાઈ) વાંચે એટલે અમને કોન.

કરે અને તે લોખ વિશે ખૂબ વાતો કરે. મહિને બે મહિને તેઓ અમને મજિનગર “ધર્મમેલ”માં મળવા આવતા. દોઢ-બે કલાક બેસે, ખૂબ દિલ ખોલીને વાતો કરે. અમે પૂછીએ કે ગીતાબેન નથી આવ્યાં? તો કહે કે આવ્યાં તો છે પણ મેં તેમને તેમનાં બેનપણીના ત્યાં રસ્તામાં ઉતારી દીધાં, કારણકે મારે તમારી પાસે વધુ બેસવું હોય અને તે તેટલું બેસી ન શકે. અસ્તુ.

વાત્સલ્યભાવ

વર્ષો પહેલાંની બોરીવલી રહેતા ત્યારની આ વાત છે. મોટાભાઈ નોકરીએ ગયા હોય, નાની રૂમમાં હું એકલો જ હોઉં. બપોર પછીના ગાળામાં પડોશનાં કોઈ બહેન તેના બાળકને લઈને આવે અને કહે કે “ભાઈ! આ બાબલાને - બેબલીને તમારી પાસે મૂકતી જાઉં છું, હું શાક લઈને હમણાં અડધા જ કલાકમાં આવું છું.” એમ કહીને બહેન બાળકને મારી રૂમમાં ભોંયતળિયાની લાદી પર ગોદડી પાથરીને સુવાડી જાય, અને પોતે થેલી અને ખત્તે પર્સ લઈને શાકમાર્કેટમાં શાક લેવા ઊપડે. મને ખબર હોય કે તેઓ ભલે અડધો કલાકમાં આવવાનું કહેતાં હોય પણ ખાસા બે કલાક થવાના જ. કારણકે માર્કેટ ખાસી દૂર હતી. અડધો કલાક જવાનો, અડધો કલાક આવવાનો; અડધો કલાક શાક લેવામાં અને એક કલાક પુરી-પકોડી અને શેરડીનો રસ ખાવા-પીવામાં થશે જ. પણ તોય હું ના ન પાડું. કારણકે બાળકોને રમાડવાં એ મારો આનંદનો વિષય. વળી બાળકો રાગ-દ્વેષમુક્ત હોય તેથી તેમના તરફ ખૂબ વાત્સલ્ય ઊભરાય. આવી મારો સ્વભાવ પાડોશનાં બહેનો પણ જાણે તેથી તેમનાં ભૂલકાંને હકથી મારે ત્યાં સુવાડી જાય - મને સોંપી જાય. વળી એ વખતે હજુ મોટાભાઈ પણ પરણેલા નહીં તેથી ઘરમાં કોઈ વસ્તી પણ નહીં. બાળક રમ્યા કરે, હું રમાડવા કરું, પછી ધીમે ધીમે બાળક કથરે-કંટાળે, રડવા લાગે. હવે મારી ધીરજ પણ ખૂટે. દૂર ચેડ ઉપર નજર દેડાવું પણ બહેન ક્યાંય દેખાય નહીં. હવે તો બાળક જોરજોરથી રડવા લાગ્યું હોય, હું રૂમની બહાર જઈજઈને બહેનની સહ જોતો હોઉં. દૂર... બહેન દેખાય એટલે હાશ થાય. બહેન આવીને કહે કે “રસ્તામાં એક સગા મળી ગયા એટલે મોડું

થયું.” હું કહું કે કશો વાંધો નહીં, હવે બાળકને ચેતું બંધ રાખો. ગોદડીમાંથી બાળકને જ્યાં લેવા જાય ત્યાં ખબર પડે કે બાળકે જાજર-પેશાબ કરીને બધું લીંપી મૂક્યું છે. આ બધું જોઈને બહેન બાલી ઊઠે કે, “હામ, હામ! આ પાજખો આવું કર્યું છે? આપની બધી રૂમ ભગાડી મૂકી.” હું કહું કે બાળક તો એવું બધું કરે; એમાં હાવવોય કરવાની કાંઈ જ જરૂર નથી. હવે તો જલદી તેને સાફસૂક કરો અને દૂધ વગેરે પિવડાવો, ભૂખ્યું થયું હશે.

અત્યારે ચુમ્મોતેર વર્ષની ઉંમર થઈ છે ત્યારે પણ બાળકો એટલાં જ વડાલાં છે અને અત્યારે પણ બાળકો અવારનવાર કપડાં ભીનાં કરે જ છે.

બાળક દિગંબર અવસ્થામાં વધુ વડાલું, વધુ રૂપાળું લાગે છે. તેનું કારણ તે છે કે તે નિરંજન, નિર્વિકાર છે તેથી. બાળક જેમ જેમ મોટું થતું જાય તેમ તેમ તેનામાં વિકાર પ્રવેશવા માંડે છે અને તેમ તેમ તેને કપડાંના ઢાંકણની જરૂર પડે છે. અમુક સંપ્રદાય બાળકપણને જ પૂજે છે, એ રીતે બાળકની નિર્વિકારિતાની જ મહત્તા સાબિત થાય છે - નિર્વિકારિતાની જ પૂજા થાય છે. અસ્તુ.

ઉંબરા તો ડુંગરા થયા

ઓમપરિવારના શ્રી જ્યાનંદભાઈ અઠવાડિયા પહેલાં હળવદ ગયા હતા. ત્યાં તેમને શ્રી જુમાભાઈને મળવાનું થયું જુમાભાઈની ઉંમર લગભગ એશી - પંચાશીની હશે. તેઓ તો શ્રી યોગભિક્ષુજીને જુના નામે જ ઓળખતા હતા. તેમણે જુનાં સંભારણાંની ઘણી વાતો યાદ કરી. તેઓ કહે કે “યોગભિક્ષુજી નાનપણમાં વ્યાયામશાળામાં આવતા હતા ત્યારની આ વાત છે. જેમ આપણે પથ્થરની સીપરડી પર હચોડો મારીને તેને તોડી નાખીએ છીએ તેમ યોગભિક્ષુજી પથ્થરના ચોસલાને હાથનો પ્રકોષ (કાંડાથી કોણી સુધીનો અંદરનો ભાગ) મારીમારીને તોડી નાખતા.” આમ, બચપણનાં ઘણાં સંભારણાંની વાતો કરીકરીને તેઓ ગદ્ગદ થઈ ગયા. શ્રી જ્યાનંદભાઈએ અમદાવાદ આવ્યા પછી એ બધી વાતો અમને કહી. એ બધું સાંભળીને અમે ભૂતકાળના

બચપણમાં સરી પડ્યા. પથ્થર તોડવાના એ પ્રયોગો આંતર્યક્ષુ સમક્ષ તાદૃશ્ય થવા લાગ્યા - તરવરવા લાગ્યા. પછી ધીરેધીરે ભૂતકાળના એ પ્રયંડ સાત્ત્વિક શક્તિનાં પ્રદર્શનો-પ્રયોગોનાં આંતરૂદ્દૃશ્યો વિલીન થવા લાગ્યાં અને અમે વર્તમાનની વાસ્તવિકતાની ભૂમિ પર આવી ગયા. મનમાં ને મનમાં અમે ભૂતકાલીન અને વર્તમાનકાલીન શરીરની તુલના કરવા લાગ્યા. ક્યાં ત્યારની સ્થિતિ અને ક્યાં અત્યારની - ઉંબરા તો ડુંગરા થયા અને પાઘર થયાં

પરદેશ જેવી સ્થિતિ! ભૂતકાળનાં સંભારણાં સાથે વર્તમાનની તુલના; ભવિષ્યકાળ માટે પણ સાવધાન કરી દેશે, વિચાર કરતાં કરી દેશે. અનુભવીઓની આ નીચેની અનુભવવાણી કેવો સચોટ બોધ આપે છે કે;

જો મરણ એ જિંદગીની
છે અરે છેલ્લી દશા,
તો પરાર્થે અર્પવાને
આ જીવનના મોહ શા?

આરોગ્ય

-યોગભિક્ષુ

જીવનનો મુખ્ય આધાર, સ્વાસ્થ્યનો ખરો આધાર છે યથાયોગ્ય જઠરાગ્નિ અને યથાયોગ્ય જઠરાગ્નિ માટે પરમ આવશ્યક છે યથાયોગ્ય શ્રમ-વ્યાયામ. શ્રમમાં, ઉત્પાદક શ્રમ વધુ લાભદાયક અને ઉત્સાહજનક છે. વ્યાયામમાં યૌગિક આસનો નિરાપદ છે. તરવાનો તથા ચાલવાનો વ્યાયામ અતિ ઉત્તમ છે. ચાલવાનો વ્યાયામ ખૂબ સરળતાથી અને કોઈપણ જગ્યાએ થઈ શકે છે. “લાંબું ચાલો અને લાંબું જીવો” એ ઉક્તિ ખૂબ સાર્થક છે. કોઈપણ પ્રકારનો વ્યાયામ ન શકે તો નીચે મુજબનો વ્યાયામ તો જરૂર કરવો:-

સ્નાન કર્યા પછી તુરત ટુવાલથી શરીર લૂછવાને બદલે હાથથી લૂછવું. હલકા હલકા દબાણ દ્વારા બંને હાથોથી આખા શરીરને લૂછવું. એ રીતે જ શરીર પરનું પાણી સૂકવવાનો પ્રયત્ન કરવો. છેલ્લે ટુવાલ દ્વારા શરીર પૂર્ણ કોરું કરવું. પીઠના ભાગને ટુવાલ દ્વારા ખૂબ

ઘસવો. ડાબા હાથે ટુવાલનો એક છેડો નીચેની બાજુએ અને જમણે હાથે એક છેડો ઉપરની બાજુએ રાખીને પીઠ પર સારી રીતે ઘસવો. સ્નાન પછી શરીર આ રીતે સૂકવવાથી ખૂબ લાભદાયક વ્યાયામ મળી રહે છે.

માત્ર શાસ્ત્રોક્ત આસનોથી જ વ્યાયામ મળે છે તેવું પણ નથી. હાથપગ ઇત્યાદિ શરીરનાં અંગઉપાંગોનું સાવધાનીપૂર્વક હલનચલન કરવાથી પણ આવશ્યક વ્યાયામ મળી રહે છે. આનો યથાયોગ્ય દાખલો નાનું બાળક છે. બાળક સતત હાથ-પગ વીંચતું હોય છે અને શરીરને ઊંધું-ચતું કરતું હોય છે. આ વ્યાયામ બાળકને આંતરિક પ્રેરણા દ્વારા થતો વ્યાયામ છે - પ્રભુપ્રેરિત વ્યાયામ છે. આ રીતે જ તે પોતાનાં ખોરાક-દૂધ પચાવે છે. યૌગિક આસનો કે ચાલવા-ફરવાનો વ્યાયામ બાળક કરી શકતું નથી. ફક્ત આંતરિક પ્રેરણા દ્વારા તે, જે અને જેટલું અંગસંચાલન કરે છે તે જ તેનો વ્યાયામ છે.

આપણી બુદ્ધિની દરિદ્રતા

ઓમૂપરિવારનો ૨૩મો ધ્વજારોહણ-મહોત્સવ ધામધૂમથી ઊજવાઈ ગયો. તે પ્રસંગે આશીર્વાચનમાં પ.પૂ. યોગભિક્ષુજીએ કહ્યું કે:

આધુનિક વિજ્ઞાનની કલ્યાણકારી સુખસગવડોનો લાભ જરૂર લેવાવો જોઈએ. અન્નના એક દાણામાંથી સો, હજાર અને લાખ દાણા ઉત્પન્ન કરીને તેનાથી

લાખો જીવોનું પોષણ કરવામાં આવે તે વિજ્ઞાનનો કલ્યાણકારી ઉપયોગ છે, અને એક વિષાણુમાંથી સો, હજાર અને લાખ વિષાણુ ઉત્પન્ન કરીને - ફેલાવીને લાખો જીવોને નુકશાન પહોંચાડવામાં આવે તે વિજ્ઞાનનો અકલ્યાણકારી ઉપયોગ છે - ત્યાજ્ય પ્રયોગ છે.

આપણી બુદ્ધિની દરિદ્રતા વિશે પૂ.શ્રીએ કહ્યું કે

ધોતી-કુર્તા પહેરનારાઓએ કોટ-પેન્ટ અને લૂંગી પહેરવાનું શરૂ કરી દીધું, પણ કોટ-પેન્ટ અને લૂંગી પહેરનારા કોઈએ ધોતી-કુર્તા ન અપનાવ્યા તે કેટલું મોટું આશ્ચર્ય કહેવાઈ શકે. આ આપણી બુધ્ધિની દરિદ્રતા છે, હજુ ગુલામી માનસ પલટાયું નથી.

ઓમ્પરિવારના રિવાજ મુજબ આ વખતે પણ ઓમ્પરિવાર તરફથી પાંચ બટુકોને જનોઈ અને એક બટુકની બાબરીનો કાર્યક્રમ સંપન્ન થયો. તે બાબતમાં પૂજ્યશ્રીએ વધુ સમજાવતાં કહ્યું કે ગાયત્રીમંત્ર એ બુધ્ધિની વૃધ્ધિનો નહિ પણ બુધ્ધિની શુદ્ધિનો મંત્ર છે. મનુષ્યજન્મની સાર્યકતા કરવા બુધ્ધિની શુદ્ધિની અત્યંત

આવશ્યકતા છે. ઓમ્પરિવાર તરફથી અપાતી જનોઈની મુખ્ય વિધિમાં બટુકને આગ્રહપૂર્વક એ સમજાવવામાં આવે છે કે તેણે રોજે કમસે કમ ગાયત્રીમંત્રની એક માળા તો કરવાની જ છે.

પૂ. ગુરુદેવના શુભ હસ્તે ભાઈ-બહેનોને વસ્ત્રની પ્રસાદી વહેંચવામાં આવી. ઉમરેઠ-ઓમ્પરિવારના ભાઈઓએ સ્વરચિત ગુરુબાવની તથા ભજનો સંભળાવીને ગુજરાતભરમાંથી આવેલ સર્વેને રસતરબોળ કરી દીધા.

જનોઈનો લ્હાવો લેવા, ખાસ હળવદથી આવેલ, મહાન કર્મકાંડી, ૮૨ વર્ષના પૂજ્યશ્રી ચત્રભૂજ દાદાની તથા ૮૬ વર્ષનાં પૂ.બા મેનાબાની પણ સૌને આશિષ મળી.

પ્રેરણાદાયી પત્રાંશ

પ્રેરક મુનીશ્રી સંતબાલજી

મહાવીરનગર, આંતરરાષ્ટ્રીય કેન્દ્ર,

મુ.પો.ચિંચણી, જિ. થાણા(મહારાષ્ટ્ર)

તા. ૧૦-૪-૮૯

પૂ. યોગભિક્ષુજી મહારાજ તથા ધર્મપ્રેમી ભાઈબહેનો,
કુશળતા ચાહું છું.

“ઋતંભરા” વાંચ્યું. તેમાં આપે આપના અનુભવો લખ્યા છે. તેમાંથી પ્રેરણા મળે છે. બહુ સરળ અને ગામઠી ભાષામાં લખાણ હોય છે. આપે કૃતરાનો પ્રસંગ લખ્યો છે. તેમાં તેના શરીર ઉપર અપરંપાર મંકોડા તેને હેરાન કરતા હતા. કૃતરો બેભાન હતો. પણ તેને દુઃખ તો થતું જ હશે. મારા મનમાં વિચાર આવ્યો કે આપે તે વખતે કૃતરાને મંકોડા ઊતારવામાં મદદ કરી હોત તો સારું હતું. જો કે આપના મનમાં કરુણા તો ઊપજી હશે. પરંતુ પરિસ્થિતિ પ્રમાણે વર્ત્યા હશો. બીજી વાત-

આ અંકમાં આપનો લેખ “વધુ ગુનેગાર કોણ?”ના પ્રત્યાઘાતો ઘણા સારા આવ્યા છે. આપે સમયસર સુંદર લખાણ કરી જાગૃતિ આણી તે પુરુષાર્થ સફળ થયો. પ્રત્યાઘાતો વાંચી આનંદ થયો.

અહીંનાં સેવા-કાર્યો સારાં ચાલે છે. સૌ આશ્રમવાસી મજામાં છે.

મણીભાઈના પાયવંદન.

ડૉ. રાજેન્દ્ર જોષી

નડીયાદ

તા. ૨૬-૪-૮૯

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુજીના પતિત-પાવન-પુનિત ચરણારવિદમાં, આપશ્રીના સેવકના કોટિ કોટિ વંદન.

આપશ્રીનો પત્ર મને મળ્યો જેણે મારા જીવનમાં આમૂલ પરિવર્તન લાવી દીધું. નિત્ય પાઠની જેમ આપશ્રીનો પત્ર દરરોજ દસથી બાર વખત વાંચું છું. આપના શબ્દો - “દીકરીને દીકરી ન સમજતાં એક જીવાત્મા સમજીને તેની સેવા કરવાથી તે તપ સમાન થઈ જાય છે. બધી પરિસ્થિતિને કૃપા સમજીએ એ જ ‘યોગ: કર્મષુ કૌશલમ્’ છે.” - મારા નિરાશ-હતાશ જીવનમાં જાદુઈ અસર કરે છે. આજે ચાર મહિના બાદ પત્રનો જવાબ લખું છું. મને જ્યારે પણ ઉદ્દવેગ, માનસિક ઉશ્કેરાટ, ક્રોધ, હતાશા આવે કે તુરત જ આપશ્રીનો પત્ર, ઉપરોક્ત શબ્દો વાંચું. જાણે જાદુઈ અસર થઈ હોય તેમ તુરત જ મારું મન પુલકિત-શાંત થઈ જાય છે. આપશ્રીનો ખૂબ ખૂબ આભાર. મારી બેબીના વર્તનમાં પણ ઘણો જ સુધારો છે. મને હાર્ટએટેક આવેલો તેમાં પણ અંશતઃ રાહત છે. છતાંય મનમાં દુઃખ, રંજ રહે છે કે હું બેઠો બેઠો ખાઉં છું. દીકરો કમાય છે, સ્વભાવે સારો છે, સેવા કરે છે; છતાં પણ

મનમાં ઉદ્વેગ રહે છે. પરંતુ સૌથી મોટો લાભ મારા સ્વભાવમાં સુધારો કે મારી દૈકરી પહેલાંના કરતાં ઘણી જ શાંત રહે છે તે છે. જો દર મહિને આપશ્રીનો એક પત્ર પણ મને મળે તો મારા માટે ટોનિકની ગરજ સારે. પત્ર લખશોજી.

રાજેન્દ્રના કોટિ કોટિ વંદન.

ડૉ. પ્રો. કાન્તિ દેસાઈ
M.A., LL.B., Ph.D.
વોરવાડ, નવસારી.
તા. ૨૦-૯-૯૯

પરમ આદરણીય સંત સુજા શ્રીમાન દાદાજી, આપશ્રી તથા ઓમપરિવારનાં સૌ પ્રસન્ન હશો. તે માટે મા-પ્રકૃતિને પ્રાર્થના છે. આપશ્રીની ખુ...બ મૂલ્યવાન પ્રસાદી મેળવી હું ખરેખર ધન્યભાગ થયો છું. દેહિપથી થઈ હોય તેમ જરૂરિયાતનું સાહિત્ય આપશ્રીએ મોકલ્યું એનો આનંદ છે.

આપશ્રીનું તે દિવસનું વ્યાખ્યાન આપના વ્યક્તિત્વને વ્યક્ત કરી ગયું. “બહુ સ્ના વસુંધરા” સાચું છે.

આ સાથે સુદામાના તાંદુલ જેમ ખૂબ નાની પુસ્તિકા આપશ્રીના ચરણકમળમાં મૂકવાની રજા લઉં છું. આપશ્રી સમાન અન્ય ખૂબ સારા વરિલોના પરિચયને કારણે હું ખૂબ થોડું જનસમાજનું કામ કરું છું. વેડછી પરિવારના પરિચયને કારણે બાળકોના શિક્ષણકાર્યમાં કામ કરતાં આ પુસ્તિકા તેવાર થઈ છે. મારી સહૃદય પ્રાર્થના છે કે તેને જોઈ જવાના સમય, સંજોગો અને અનુકૂળતા આપશ્રીને મળે. આ પુસ્તક આપના જેવા બહુશ્રુત દાદાજી માટે કદાચ જ મહત્વની જણાશે.

કદાચ-કોઈક પ્રકૃતિના આશીર્વાદથી સજ્જનો, સંતોનો સમાગમ થતો હશે. અન્યથા આ શાશ્વત અને વ્યાપક વિશ્વમાં મારા જેવા નગણ્ય-જીવન જીવે છે અને પૂરું કરે છે. મારો ખૂબ નાનો પરિચય પુસ્તક દ્વારા મળશે.

કોઈપણ સંકેત વગર ડૉ. વરધીભાઈએ આપશ્રીનું સ્વાગત કરવાની તક મને આપી. જેથી મને આપના ચરણસ્પર્શની યાદગાર, ચિરંજીવ તક મળી. તેની યાદ પણ દહયને ભીનું કરે છે.

આપના આશીર્વાદ અમારા જેવા પર વસ્તતા રહો એવી ભદ્ર ભાવના સાથે વિરમું છું.

લી. કાન્તિના આપના ચરણકમળમાં પ્રમાણ.

કિશોરકાન્ત ઓઝા

સર્વોદય કાર્યકર

મુ. સ્તનપુર, જી. વડોદરા.

તા. ૫-૪-૯૯

પરમ શ્રદ્ધેય, સદ્ગુણાલંકૃત પૂજ્ય ગુરુદેવ, પ્રાતઃસ્મરણીય શ્રી યોગવિશ્વજી,

સાદર પ્રણામ, આધ્યાત્મ-પરિવારને નમસ્કાર. કુશળતા યાદવાને અભિલાષી છું. “વિશ્વમંગલમ - સદ્ભાવના” સ્વીકારવા નમ્ર વિનંતી.

સવિનય વિનમ્રતાપૂર્વક લખવાનું કે “વધુ ગુનેગાર કોણ?” પત્રિકા મળી. વધુ વાર ચિંતન સાથે વાંચી ગયો. પ્રતિભાવ સારો જ મળવાનો છે એમાં કોઈ જાતની શંકા નથી. છતાં હું મદદ થઈને જણાવું છું કે - ગાંધીયન સંસ્થાઓ, વિનોબા-ચાહકો, સર્વોદય-સંસ્થાઓ, વિદ્યાપીઠો, લેખકો, કવિઓ, વિચારકો, ચિંતકો, ધાર્મિક સંસ્થાઓ, મઠો, મઠોમાં રહેનાર પૂજ્ય સંતવર તથા ધાર્મિક અધિક્ષતાઓએ હજી કેમ “ગુનેગારોનો વિરોધ કરવો એ અમારો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે” એમ પોતાના પ્રતિભાવો રજૂ કરતા નથી.

મને જો ત્યાંથી પત્રિકાઓ છપાવીને મોકલશો તો હું મારી આજુબાજુનાં ગામડાંઓમાં તેને પ્રચાર અર્થે જરૂર પહોંચતી કરીશ. આજના મોજશોખ અને શૂંગારસ્સભર્યા વાતાવરણમાં આપે જે ભગીરથ બનીને પુન્ય ગંગામૈયાને ધરતી પર લાવવા સમો પુરુષાર્થ કર્યો છે, ઈશ્વર સાક્ષી બનીને તેમાં જરૂર સાથ આપશે જ. આ મારી દૃઢ શ્રદ્ધા છે.

આપશ્રીની પત્રિકાઓનું નિયમિત વાંચન, મનન, ચિંતન ચાલે છે. ખૂબ પ્રેરણા મળે છે. “શતં જીવ શરદઃ” એમ આપ અમને વર્ષો સુધી પ્રેરણા આપતા રહો, આશીર્વાદ પણ.

લી. આપનો વિનમ્ર સેવક

કિશોરકાન્ત ઓઝાના હરિ ઝું.

હેસર ઘઉંપહેલેલિય : જાનકી શાલિકા એન્ડ સ્ટીન પ્રિન્ટીંગ, ૧૦, ત્રિવેણી પાર્ક સોલાપટ્ટી, આપાર્ક, અમદાવાદ-૬૧. ફોન : ૭૪૫૪૬૬૯

એપ્રિલ-૨૦૦૨

૧૬

जीश्वर का बोधक (नाम) प्रणव/ओम् है।

(सनातनवाद के धर्मों का मातातुल्य)

- (२४) क्लेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं है ऐसा पुरुषविशेष/चित्तनविशेष जीश्वर है।
- (२५) जीश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ है।
- (२६) जीश्वर पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु है और काल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है।
- (२७) जीश्वर का नाम प्रणव/ओम् है।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तरायों का अभाव और आत्मसाक्षात्कार होता है।

प्रतिलिखन : ओम् पत्रिका, १/७, प्रसिद्धनगर, नारनपुरा, अहमदाबाद-३८० ०१३।

● द्रष्टव्य विदेश :-

(१) सर्वव्यापक परम सूक्ष्म चेतन तत्त्व के वेनु नाम प्रणव (ओम् -ॐ) छे तेनी प्रतीति ञहुषनसमाजने कराववा प्रयत्न करवो. (२) 'योग' नो प्रचार, प्रसार अने संशोधन करवा प्रयत्न करवो. (३) समाजनुं नैतिक धोरण छीरुं लाववा माटे आध्यात्मिक ज्ञाननो साहित्य द्वारा प्रचार अने प्रसार करवानो प्रयत्न करवो. (४) आ उपरांत 'ञहुषनहिताय-ञहुषनसुभाय'ने सगतां कार्यो वेवां के केणवणी, तपीनी सारवार वगेरे करवा माटे प्रयत्न करवो.

PRINTED BOOK
Registrar of News Papers of India under Regd.No.48770/90
L-5/131/QTY/34/90-91

To,

LM-863 NV H
NAVJIVAN HERITABLE TRUST
NAVJIVAN
AMDVAAD
380014

આદરસંસ્થાપક તથા આધ્યાત્મિક વંશ
પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી

PRINTED & PUBLISHED BY :-

Dr. S. S. Bhikshu for

AUMGURU PREMSAMARPANDHYANBHIKSHU PARIVAR TRUST

3/B, Palladnagar Society, Narangpur, Ahmedabad - 380 013.

Printed at : Shree Graphics, Newrangpur, Ahmedabad.

Hon. Editor : Naishadh Vyas

(Reg. No. E/4416 Date 11-5-81)

I.T.E.U. 80-G (5) No. H.O. -III 33-153/95-96 up to March-2000

લવાજમ દર :-

વાર્ષિક સભ્ય (ભારતમાં) ...રૂ. ૨૦-૦૦
આણુવન સભ્ય(ભારતમાં) ...રૂ. ૨૫૦-૦૦
વાર્ષિક સભ્ય (પરદેશમાં) ...૧૨ \$
આણુવન સભ્ય(પરદેશમાં)...૧૦૧ \$

લવાજમ મોકલવાનું તથા
“ઠાતભરા”ને લગતો પત્રવ્યવહાર
કરવાનું સ્થળ :-

- (૧) ડૉ. સોમાભાઈ એ. પટેલ
૩/બ, પલિયડનગર
સેન્ટ ગ્રેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.
- (૨) નૈષઠભાઈ સી. વ્યાસ
“સ્વામ્રય”,
૩, ગંગાધર સોસાયટી,
રામભાગ પાછળ, મણીનગર,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

સૂચના :-

- (૧) લવાજમ ચેક દ્વારા અથવા મનીઓર્ડર
દ્વારા “ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ”ના નામે
મોકલવું. સાથે આપનું પૂરું નામ,
સરનામું શુદ્ધ અક્ષરોમાં લખી
મોકલવું.
- (૨) જે સભ્યનાં રહેઠાણનાં સ્થળ
બદલાયાં હોય તેમણે તેમના નવા
રહેઠાણનું પૂરું સરનામું લખી મોકલવું
જેથી વ્યવસ્થાપકોને અંક મોકલવામાં
સરળતા રહે.

પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી
સાથેના સંસ્મરણો તથા પ્રેરક
પ્રસંગો આવકાર્ય છે.